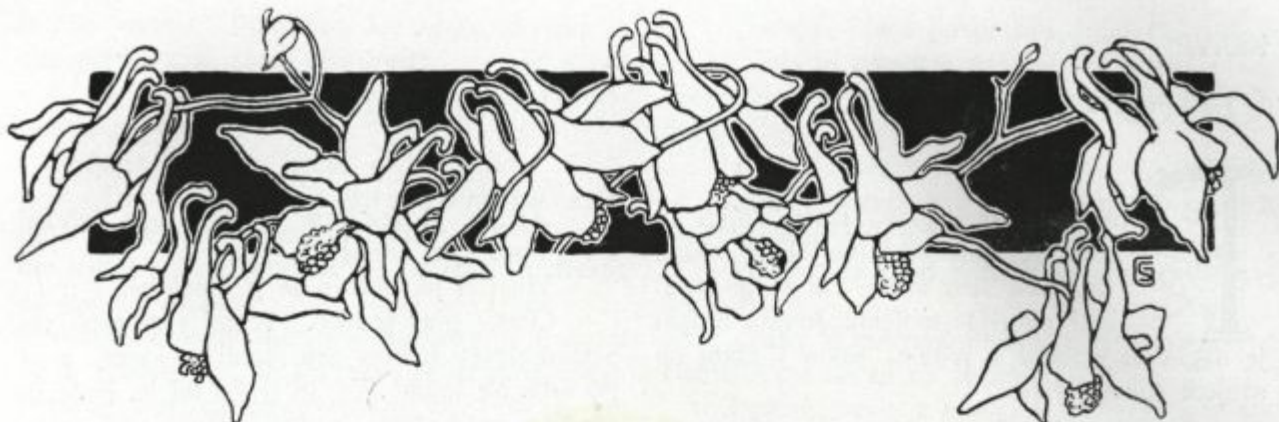

OTON IVEKOVIĆ: SNAŠA.

ASCI

MILAN PUGELJ:

MOZAIK.

EPILOG.

S tabo ozaljšal sem svoje življenje,
svojo mladost sem okrasil s teboj,
to ubogo, neveram prodano,
skrivano v viher divji ovoj.

Prišla pomlad je, tak svetla, svečana,
prišla si ti — krasnejša od nje,
kar hrepenelo, kar je želelo,
vse je doseglo prešerno srce.

Šla je pomlad — tak svetla, svečana,
šla si ti in s tabo mladost —
to je ubogo neveram prodano,
v sebi vtopila življenja bridkost.

Tih je zdaj čas kot noč po nevihti,
gleдам nazaj in v bodočnost strmim,
mislim nate, smešim sebe,
svoje srce si hladen morim.

LJUBICA.

Dragotina, ljubica, reci, kako —
kako si me ti ljubila,
ko si me že zapustila,
za drugim že obrnila
svoje temno oko?

Ah, da bi jaz mogel biti tak,
kako bi smejal se jaz tebi,
kako bi zadostil jaz sebi,
kako bi na mojem nebi
izginil žalosti zadnji oblak!

Ali jaz sem čuden tako,
in jaz te ljubim brezumno,
brezumno tako, tako verno,
ponižno tako in prešerno,
da tebe hočem samó!

TRUBADURKA.

Še tvoje rože sem ljubil jaz,
še tvoje krilo sem ljubil,
a tebe sem ljubil neskončno tako . . .
in tebe, in tebe sem zgubil!

Zdaj je že prazna vsa moja pot,
oblaki nebo so zastrli —
O misli, o čustva, o sanje ve,
zdaj bomo na tihem umrli!

OTROK.

Privzdignil sem glavo iznad knjige in sem se ozrl slučajno skozi okno. Zagledal sem moža, ki se je bližal črez dvorišče mojemu domu. Stopal je naglo in je krilil z rokami kakor v taktu ob svojem suhem telesu.

Že prihodnji hip je potrkalo zelo glasno ob duri na hodnik . . . „Naprež!“ Ni me pač slišal, ker se je ponovilo trkanje še glasneje.

„Še duri mi polomi!“

Stopil sem iz sobe in sem stal nasproti tujcu srednjih let, inteligentnega in skladnega, precej zagorelega, slabo obritega obraza in z dolgimi brki. Smehljal se je prijazno in veselo in se je globoko klanjal.

„Res, zelo me veseli, da sem vas našel doma. Razgovoriva se malo. Jaz sem namreč na potu in imam čas; brez službe sem.“

Jaz nimam sicer časa na prodaj, a bodi! Mož se zdi zanimiv — sem pomislil in sem vprašal prijazno:

„A kaj ste?“

„Zlatar. Evo, moja pisma.“

„Hvala. Verujem vam brez njih. — A kako da se ne pobrinite za kako službo?“

„Težka vam je dandanes s službami. Dobilo bi se morda kje dela, a pogledjte, kak sem . . .“

Pričel si je ogledovati črno salonsko obleko, ki je bila res že slaba in zanemarjena. Srajca je bila vsa umazana ob vratu, na prsih sesvalkana in polita.

„Kdo me pač vzame takega v službo!“

„A vedno vendar niste bili taki.“

„Gotovo, ne vedno. Moja mama in moj papa bi ne trpela, da bi hodil umazan in razcapan po svetu.“

Nežno, mehko in ljubeče kakor dete je izgovarjal „mama“ in „papa“ in se je smehljal sladko, kakor bi ju gledal pred seboj.

„Ste pač precej krivi sami svoje revščine, kaj? Zdi se, da pijete . . .“

Smehljal se je malo v zadregi, a je priklimal.

„Res, tudi tega sam se navadil po svetu. A mama in papa bi se hudo jezila na to.“

Nemirno je zavihal brke.

„Glejte, človek vam skoro ne upa dati kaj, ker gotovo spet zapijete.“

Vihal si je brke in se je smehljal.

„Res, prav pravite. Včeraj sem zapil vse. Šestintrideset novcev sem dobil na poti, a zapil sem. Ne tajim . . . In težko mi je. Peče me včasih v prsih, ker „in deiner Brust sind deines Schicksals Loose.“

Deklamoval je z zanosom in je trkal s pestjo ob prsi.

Zdaj sem se moral smehljati jaz.

„Veste, poezijo ljubim. Mislil sem tudi že, ali bi ne kazalo iti h gledišču. A tak . . .“

Spet se je ogledoval.

„Morda si prihranim kaj denarja in si oskrbim novo obleko. Tedaj morda . . . Zdaj se tolažim med potjo s poezijo. Tukaj imam Goethejevega Fausta, tukaj Heinejevo „knjigo pesmi.“ Čudovit mož, ta Heine! Sodim, da ni bil tako slab in propal, kakor mislijo mnogi o njem.“

Zresnil se je in je govoril zamišljen. Gledal sem ga z vedno večjim zanimanjem.

„Ali vas ni škoda!“

„Res, moja mama in moj papa si nista mislila nikoli, da se mi bo kdaj tako godilo . . . Žalostno je včasih. A če morem govoriti s pametnim in učenim človekom, se razveselim in oživim. V župnišča grem kaj rad. Ne odganjajo me s sirovo besedo.“

Nenadoma se je zagledal skozi polodprte duri v sobo.

„Ali ste slikar? Toliko slik imate.“

„Nisem, žalibog. Vse je kupljeno.“

„Kako sliko sem videl pred leti v Düsseldorfu! Te ne pozabim vse življenje. To je bil umotvor!“

Oči so se mu kar smejale od veselja in navdušenja ob lepem spominu.

„A kje ste doma?“

„V Šlesvig-Holštajnu. Saj sem vam ponujal pisma, vse je zapisano v njih.“

„Hvala. Saj razodeva že govornica, da ste iz Nemčije. A kako ste zablodili v te kraje?“

„Tako! kakor list v vetru . . . A moja mama in moj papa bi se čudila . . . Lepo je v domovini, dobri ljudje. A ne manjka tudi tukaj blagih. Ravno danes mi je skuhala mlada kmetica na poti kašo in je prilila toliko smetane na njo, da

je bilo veselje. Pomislite, kar sama smetana je bila brž! Dobra žena, resnično!"

„A vam ničesar ne poreko orožniki, če blodite tako po svetu?"

Smehljaj se je srečno in blaženo.

„Tudi dobri ljudje! Ravno včeraj me je dobil stražmojster na cesti. Izprašuje me, pokažem mu listine . . . „Zapre me“ — mislim. A menite, da me je? Nikakor . . . „Tukaj po ti poti idite. In dobite si nekje službo. Z Bogom!“ — Pokazal mi je stransko pot, in šel sem. Dober mož, blago srce! Še moja mama . . .“

„A vsi ne bodo takšni.“

Smehljaj se je.

„Vem. A me ne skrbi. Skrbi me zdaj le, kje da prenočim nocoj. Ko bi imel prenočišče, pa bi bil povsem srečen.“

„Tukaj, žal, ni mogoče. Popravljamo. Vse je razmetano in narobe v manjših sobah. Glejte!“

„Škoda! Treba povprašati drugje.“

„Čakajte, napišem vam list za kmeta v sosednji vasi. S Kranjskega je, torej postrežljiv in gostoljuben.“

„Ali je daleč?"

„Deset minut. Ko pridete izmed tukajšnjih hiš, že vidite čez polje ono vas.“

Vesel si je vihal brke in se je smehljajal kakor otrok.

„Tako je vse pridobljeno . . . Hvala vam! . . . Dobri ljudje so še na svetu.“

Poslovil se je z mnogimi pokloni in z veselimi, visoko zvenečimi besedami. S krepkimi, hitrimi koraki je odhajal po stopnicah.

Stopil sem k oknu in sem gledal, kako je hitel čez dvorišče, veselo in samozavestno krileč z rokami. Zrl sem za njim, da je izginil med vaškimi hišami. In težko mi je bilo pri srcu.

Kam, izgubljeno dete?

PAVEL GOLOB:

BAKANAL.

Noč miniti ne sme zastoj:
pustni torek in vinski vonj,
dveh oči premogočna oblast,
v zraku topla razkošna strast . . .

Dvignem čašo in rečem si: pij!
Prazna je čaša, velim si: nalij!
Ljubi! poprosil devojk bi,
toda drugam že zro njene oči.

Dvignem čašo in rečem si: pij!
Prazna je čaša, velim si: nalij
Tak rad ljubezen bi srkal do dna,
kje pa je ta, ki me rada ima?

Noč miniti ne sme zastoj:
pustni torek in vinski vonj,
lica žareča okrog — vraga, pij
z žejnim požirkom in spet si nalij!

Vino kot deklie ognjena kri
toplo objema me in poživi,
čaša — prekrasni ustni dve,
ki jih poljubljam do belega dne.

ADOLF ROBIDA:

OB ZORI.

Zadnje so zvezde
na nebu migljale,
sile nevidne
na nje so streljale;
krvca rudeča
je zvezde polila —
zarja nad goro
nebo je rdečila —

Solnce z nočjo
se je vojskovalo
in sreči moji
smrt je zadalo. —
Ah, da bi jaz
puščico imel,
v solnce bi meril,
ga smrtno zadel!

IZ STROSSMAYERJEVE KATEDRALE: SVETI TRIJE KRALJI.

IVAN LAH:

KLARA.

Slika.

3.

Zamudil sem urad. Zgodilo se je to prvič v mojem življenju in zdelo se mi je, da se to ni moglo zgoditi drugače, kakor zaradi gospodične Klare. Kaj bi me bilo moglo kdaj zadržati, da bi bil zamudil? . . . A utegnul sem komaj misliti na to. Premišljal sem le o njej. Vsi ti pusti uradniški prostori, ki so bili sicer enaki ječi, so se danes pokazali v drugi, novi luči; vse je bilo zanimivo in polno misli, kakor da je živelo globoko, močno življenje pod onimi akti, ki so bili sicer tako brez življenja, prazni in brezpomembni. Kako bi bilo končno vse to krasno: sedeti ves dan, služiti si kruh in zvečer vrniti se tja domov, kjer bi se zgodilo ono, kar je gospodična Klara opisala s tako živimi in vabljivimi besedami, ko je govorila o malih ročicah, ustnicah in o očescih . . . Zasanjal sem se v to krasno sliko. Roka je obstala s peresom, izginili so papirji, mize, razne več ali manj plešaste glave, ki so se sklanjale dan za dnem z istimi gestami, istimi neizpremenljivimi plešami, ki so se pomladile samo za praznike in ki sem jih bolj poznal zadaj nego spre-

(Dalje.)

daj. Vse to je izginilo, celo stene so postale nevidne in podobe slavnih juristov so izginile z njih. Ves svet, ki se mi je odprl, je bil mlad in lep, in na njem se je pojavila resna gospodična Klara z onim ljubeznivim, vabljivim obrazom in z ono drobno, tako dobro roko, da bi je človek ne prestal poljubljati iz hvaležnosti. In komaj sem si upal poleg nje postaviti svojo osebo; bil sem tako majhen, tako nevreden. Koliko sem bil višje nego prijatelj Matej ali tovariš Luka? Morda jo ljubita onadva z isto ljubeznijo in kakšna razlika je potem med nami? Zgrñile so se stene, juristi so stopili na svoja mesta, pulti so zasenčili prizorišče, obrnile so se nad njimi več ali manj plešaste glave in zarežale so nevšečne oči: „Kaj mu je; ali se mu sanja?“

Sklad listov je zopet ležal pred menoj, roka se je začela premikati. Zapazili so me.

„Delati moram, s sanjami ne računa življenje, nego le z delom. Čemu sanjati?“ . . .

In delal sem zopet nekaj časa, toda čital sem po trikrat besedo in razumeti je nisem mogel; daleč so bile moje misli. Kam je šla sedaj,

kod hodi, kaj dela? Vsa ta vprašanja so se vrstila neprestano. In počasi se je zopet zgodilo, da je izginil papir, pulti, pleše, slike, stene... Kakor da sem začutil na svojem obrazu drobne ročice, mehke ustnice, ki so iskale mojih, dvoje jasnih mladih očesc je zrló vame... „Ata...“ — „Kaj hočeš, mali?“ — „Mama pravi, da te moram lepo pozdraviti.“ — „No, pa pozdravi lepo.“ In začutil sem tihe poljube majhnih nedolžnih ustnic. „Ti sreča moja, življenje moje...“

Pa zgrnile so se stene, juristi so viseli na svojih mestih, pleše so se dvignile visoko nad mračnimi pulti.

„Kaj godrnja? Ali se mu meša?“

Roka je hitela pisati dalje. Prijel sem se za glavo in sem čutil veliko vročino. Nekaj časa je zopet ležala pisarna, kakor prej že dolgo v isto let pred menoj. Toda počasi je prešlo zopet vse v sanje, in bila sva s Klaro sama. Sedel sem poleg nje z roko v roki in sva govorila.

„Vidiš, Klara, lepo je bilo, da si me spremila do urada. Tako si dobra in jaz sem ti tako hvaležen.“

„Zakaj bi ne šla, ko vem, da si tega želiš!“

„Glej, draga, zdi se mi, da sem majhen in tako nevreden biti s teboj. Toda verjemi, Klara, da leži globoko v srcu ljubezen, ki je vredna, da je tvoja. Samo v nji, se mi zdi, sem velik in tebe vreden. In kaj bi bil brez nje? Razumi torej, Klara, in ne daj, da bi mi v srcu ležala težka misel, da sem te nevreden! Vidiš, vse moje življenje in delo je posvečeno tebi, ki si me dvignila do človeka. Kako bi bil sicer kdaj vedel, kaj je sreča tihih večerov! Ali se spominjaš, Klara, kako sva se srečala v predmestni gostilni? Šumela je vesela množica. Vsa njena sreča je bila v tem, da ni poznala resnične sreče, ker sicer bi se bila vsa tista množica razjokala iz žalosti nad seboj. In kako so zahrepeneli po tebi, ker so te hoteli potegnili dolí k sebi! Ti pa si stala visoko in zaman so se izkušali dvigati... Klara, Klara, kako srečen sem!“

„Ne govori tako! Glej, tudi jaz sem te ljubila. Nisi prišel po svoji krivdi tja. Spadal si višje. Ali si zdaj srečen?“ ...

Zaropotali so pulti, sključene postave so vstajale in pokazali so se jezni, razburjeni obrazi:

„To je pa vendar odveč! Kaj pa govorite o ženskah?“

Ozrl sem se po resnih obrazih na steni in poprijel liste pod seboj. Mogoče sem govoril glasno. Polagoma so se polegli razjarjeni obrazi, obrnili so se in namestu njih so se pokazali le več ali manj upognjeni hrbti, ki so počasi izgi-

MIHAEL VOŠNJAK.

njali med pulti. Kmalu je bilo videti zopet le več ali manj plešaste glave.

Lotil sem se dela in danes ne vem, niti kaj sem čital, niti kaj sem pisal, a morale so to biti res čudne stvari.

Kmalu na to je bila šest. Zaprli smo mize in odšli iz urada. Zgrinjali so se okoli mene z radovednimi očmi in s posmehljivimi obrazi. Odšel sem v drevored.

Edina misel, ki me je sedaj obhajala, je bila, da sem svoboden in da so svobodne moje

sanje, kajti okoli mene je sijal svet, jasen in odprt; papirjev ni bilo, niti pultov, niti pleš, niti sten s podobami slavnih mož. Sedel sem na klop in se zamislil. Prva misel je bila, da bom smel ponoči spremiti Klaro in govoriti ž njo. Vselej sem sicer odšel iz urada naravnost v gostilno, danes pa se mi ni hotelo, dasi sem že zelo želel videti zopet Klaro in vsaj od daleč čutiti nje korake. Ljubil sem oni večer svet, ki me je obdajal, z novo, doslej neznano silo; hotel sem ostati v njem in sanjati. Saj je vse tako samo govorilo o Klari. Kako škoda, da je ni tukaj z menoj, kako bi bil krasen večer! . . . Drevored se je oživiljal bolj in bolj. Zoperno mi je bilo danes iti v gostilno, a odšel sem, ker nisem hotel, da bi bil kdo zapazil izpremembo.

Našel sem tam vse, kakor po navadi. Prijatelj Matej in tovariš Šuka sta sedela na svojih mestih in med njima je bil pripravljen sedež zame. Prišla je Klara in prinesla pivo. Naš pogovor je bil navaden, vsakdanji, a čutil sem v sebi nenavadno živahnost in veselje. Čutil sem, da sem srečnejši, nego vsi ti, ki sede okoli in hrepene od daleč. Kdo iz njih je govoril z gospodično Klaro v drevoredu, komu je bila prijateljica, kakor meni! Vse to me je navdajalo s čudovito srečo. Ta sreča je bila čudovita zato, ker sem v njej in zaradi nje ljubil prijatelja Mateja in tovariša Šuko bolj, nego kdaj poprej in bi ju bil najrajše objel. Bolj, nego kdaj preje, sem videl v obeh človeka, ki sta vredna enake sreče. No, tovariš Šuka je bil danes zelo sentimentalen in je govoril pesimistične misli. Obraz prijatelja Mateja je bil resen, kakor še nikoli in pil je pri vsaki izraženi pesimistični misli tako, da je zamižal z očmi in da se je moral potem brisati po obrazu.

Gospodična Klara pa se je vedla hladno kot vselej; privoščila mi ni niti enega pogleda, tako da sem začel dvomiti, ali je govorila resnico, in ali je morda tudi ne spremim. Začel sem dvomiti o njej, postajal sem bolj in bolj nezadovoljen. Nihče ni mogel vedeti, zakaj. Toda tovariš Šuka je kmalu odšel. Kdor ga je poznal prej dolgo dobo, je zapazil lahko v zadnjem času na njegovem obrazu velike izpremembe. Zmanjšal in posušil se mu je že itak mali obraz in oči so mu stopile globoko pod čelo.

„Jetika bo, jetika,“ je menil prijatelj Matej, ko je tovariš Šuka odšel.

„Mogoče.“

No, tudi prijatelj Matej se je bil izpremenil. Kajti, dasi se je bril zdaj dvakrat na teden, je osivel in se je postaral vendar za celo število

let. Nekaj čudnega se je zgodilo ž njim; starega veselega prijatelja ni bilo več, postal je resen človek . . . Počasi je plačal tudi on in odšel. Oh, kako je hodil včasih prijatelj Matej in kako je šel zdaj!

4.

Ura je šla na tri in gostilna se je praznila. Drug za drugim so odhajali polpijani gostje, in natakariče so pospravljale po mizah. Po umazanih tleh je ležala temna vlaga, pod oboki so se zibali še oblaki tabačnega dima. Pust, smradljiv duh je zavel po prostorih.

Plačal sem in odšel. Odšel sem na vrt in stopil na drugi strani v temo dreves poleg vrat. Čakal sem z veliko nestrpnostjo; čutil sem, kako se mi tresejo noge. Ali pride, ali ne pride? . . . Mogoče ima drugega, ki jo čaka, in šla bosta mimo mene, da mi pokaže svoje preziranje. Morda je sploh ne bo in se bo smejala zaljubljenemu samcu . . . Vse te misli so hitele mimo. Natakariče so druga za drugo odhajale . . . Nankrat je izstopila tudi Klara. Preletelo me je čustvo, ki mu ne vem izraza. Noge so odrevenele in mislil sem, da se zgrudim na mestu. Klara se je parkrat hitro obrnila, vidno me je iskala. Stopil sem na cesto in šepnil:

„Gospodična . . .“

„Ah, vendar ste počakali,“ je odgovorila mirno in si natikala rokavice; „mislila sem, da ste odšli domov, ker vam je bilo predolgo čakati.“

„Saj veste, da bi vas čakal večnost dni . . . Bal sem se le, da morda ne pridete, ali . . .“

„Vi ste torej dvomili o meni? . . .“

„Dvomil nisem, a misli same so take prihajale. Saj veste, kako je boječje življenje, ki komaj začenja živeti.“

Pogledala me je in nisem videl krasnejšega pogleda v svojem življenju, nego je bil nje pogled v noči. Kaka čudapolna prelest je sijala v teh očeh! Komaj sem mogel verjeti, da je resnica, kar se godi: okoli in okoli visoka noč, posejana z zvezdami, pred nama dolge velikomestne ulice, ob njih speči, veličastni domovi, kakor gradovi, polni sanj. In jaz stopam ob tej uri sam s Klaro, tako blizu nje, kakor da je vsa moja, moja. — Stopala sva po temnih ulicah navzgor. Nad mestom se je že delal dan. Svitale se je in zvezde so temnele, visoki zidovi so se belili, temna, zastarta okna so se kazala bolj in bolj razločno.

Klara je stopala počasi. Videlo se je, da je utrujena. Njen obraz je bil bled in temne sence so zaigrale okoli oči.

„Prosim, podajte mi roko!“

Sram me je bilo, da ji nisem ponudil pomoči sam. Toda bal sem se, da bi me obsojala in si nisem upal storiti tega. Oprla se je nalahko ob mojo roko in stopala sva dalje.

„Oprostite“, sem se opravičeval. „Gotovo ste utrujena.“

„Res, utrudim se vso noč“ . . . je rekla Klara čez čas. Čutil sem v tem trenutku ono sočutno ljubezen do nje, ki je ne izrazijo nobene besede, ampak se izraža brez besedi.

„Gospodična Klara, zakaj se ne omožite? Glejte . . .“

Stisnila mi je roko in rekla z resnim obrazom: „Prosim vas, ne govorite o tem!“

Kako srečen bi bil vsak, ki bi ona z njim delila življenje! Bila bi doma gospodinja in bi osrečevala s svojo blago lepoto. In svoje življenje bi zastavil človek, da bi ji dal srečo.

Stopila sva na plano, široko razpotje. Belo jutro je že odsevalo od zidov in po platanah so se z živim krikom preganjali ptiči. Vse je sicer še spalo okrog in okrog. Obstala sva pred veliki vratmi, in Klara je vzela ključ in vprašala: „Kam pojdete sedaj?“

„Spati ne bom mogel. Gospodična Klara, preživel sem krasno noč. Vi veste, kako vas zelo spoštujem in ljubim . . .!“

Klara mi je stisnila roko, a v njeni roki se je čutila onemoglost.

„Ne, dragi prijatelj, ne vznemirjajte se!“ Odprla je vrata in držala sva se še za roko. „Ali greste z menoj?“ je vprašala naenkrat zamišljeno.

Zdrzil sem se. Ž njo? In vabi me celo sama? — V dušo mi je padel mrak. Videla je vse misli v mojih očeh, dasi sem jih skrival. Nasmehnila se je pomilovalno.

„Kaj mi tako malo zaupate, ali ste sami tako slabotni? Mislila sem . . .“

Poljubil sem ji roko.

„Ne, gospodična! Ali pomislite: človek, ki je dolgo živel v temi in je prišel nenadoma na sonce! Blišči se mu tako in si nikamor ne upa.“

Stopila sva v vežo in zaklenila je vrata za seboj.

5.

Dvomil sem tudi ta trenutek, ko sva ostala v poltemi sama, in nisem mogel drugače. Začel sem se bati, da je tudi ona navadna ženska, ki je z lepimi besedami speljala zopet enega seboj. A odpustil sem ji to takoj in je nisem obsojal. Poznal sem „Damo s kamelijami“ in sem priznaval, da ima tudi to življenje v sebi velike ljudi, ki so

visoko nad onim svetom, ki gleda nanje s prezirom. Mislil sem, kako svet prevara človeka, da se čuti nizko pod drugimi, v resnici pa stoji morda visoko nad njimi! Žal mi je bilo Klare. Sklenil sem, rešiti jo . . . V mojih mislih se je že zbiral dolg govor in iskal sem besedi, ki bom ž njimi prosil Klaro, naj bo poslej poštena, visoka, da bo vredna sama sebe. Moja domišljija mi je že živo predstavila ves dogodek, poln romantike in vznešenosti, ko bom stal ob njej in jo dvigal, dvigal . . .

„Primate se za mojo roko, stopnice so temne,“ je rekla Klara in začela sva iti po stopnicah navzgor.

„Pa tiho,“ je šepnila, „ljudje še spe.“ Stisnila mi je roko, kakor od kipečega veselja . . . Sodil sem, da jo razburja misel na bližnje trenutke . . .

Prešla sva troje nadstropij. Čim više sva prihajala, tem bolj je sijal jasni dan. Vesel sem bil tega, kajti vedel sem, da je v noči razpoloženje opasneje. In stal sem tem bolj trdno pri svojem sklepu, govoriti s Klaro resno besedo, tudi če jo izgubim za vselej.

Obstala sva na vrhu pri zadnjih vratih in ključ je zaškripal. Srce mi je glasno utripalo. Hotelo se mi je, da bi objel Klaro, pogledal bi ji v jasne oči in jo poljubil.

„Nikar! . . . Glej, ne uničiva življenja, ki se je komaj začelo!“

Vrata so se odprla in vstopila sva v ozko predsobo. Za vrata se je skrila poloblečena starka, ki je Klara ž njo spregovorila nekaj besedi. Odšla je nato dalje in jaz sem ji sledil z mučno tesnobo v srcu. Klara je odprla vrata v sobo in tiho stopila. Dela je prst na usta, češ, naj hodim polahko. Soba je bila majhna, skoraj premajhna, le po stenah je visela obleka med starimi podobami. Odkladala si je rokavice in klobuk ter meni molče pokazala na stol. Sedel sem. Bil sem truden od prečute noči. Zdelo se mi je, da slišim v sobi dihanje in obšla me je ona misel, ki bi bila obšla vsakogar.

„Morda je celo poročena,“ sem si mislil in sem se ozrl na vrata.

Klara je sedla nasproti meni in rekla poltiho s tistim pomilovalnim nasmehom, ki se je dal tako določno izraziti na njenem obrazu: „Kako me obsojate!“

Kesal sem se ta trenutek zelo, da sem šel ž njo, kajti že bodoči hip je mogel uničiti vse moje sanje.

„Gospodična Klara, jaz grem; vidiva se zopet zvečer.“

Klara je povedila glavo.

„Mislila sem, da bom mogla razveseliti vas, a vidim, da vam nisem napravila veselja . . .“

„Gospodična Klara, spoštoval sem vas visoko . . .“

Klara je vstala.

„Kaj mislite vendar? Ali niste nič višji, nego vsi oni nešteti?“ . . . Nje glas je bil šepetajoč in očitajoč, da me je pretresel globoko. Pogledal sem ji v obraz, da bi videl nje misli. Odšla je k postelji, sedla je in se naslonila nad vzglavjem.

„Dobro jutro!“ je pozdravila. Njen glas je bil prijazen, smehljajoč . . .

Vstal sem in stopil za njo. Med belimi blazinami se je pokazala zlatolasa glavica in dvoje drobnih ročic se je vzpenjalo k njej. Sklenila se je nad otrokom in ga poljubljala. Obslonela je tako in zdelo se mi je, da ihti. Njena roka je visela obnemogla ob postelji, prijel sem jo in poljubil:

„Gospodična Klara, odpustite . . .“

Lahen stisk nje roke mi je bil znamenje odpuščanja. Pogledala me je z radostnimi, s solzami orošenimi očmi in je rekla:

„Hotela sem vam ga pokazati in sedaj ne vem, če sem vam napravila veselje, ali ne. Glejte, vsako jutro, ko se vrnem utrujena, se prebudi in začutim njegovo mehko ročico, kakor da se mi hoče zahvaliti za moj trud . . . In pozabljen je trud vse noči, ko čutim, da išče z drobnimi ustničami mojih poljubov . . .“

„Vi ste mati?“ . . . sem vprašal, še ves prevzet od tega prizora.

„Da, on je moj, moja sreča, moje življenje.“ Sklonila se je nad njim in ga začela zopet poljubljati . . .

„In kje je — on?“ sem vprašal.

„Hm, po čem vprašujete!“ je rekla Klara z glasom, da se je poznalo, da je užaljena.

„Gospodična . . .!“ Moj glas je bil proseč.

„Kje je, sedaj ne vem. Pobegnil je. Spadal je med ono množico, v kakoršni ste bili tudi vi. Sreče ne poznajo, ker nimajo poguma. Ljubim ga vseeno in mu ne zamerim. Vem, da bi marsikdo naredil isto. In kaj hočem še, ko imam tegale svojega angelčka . . .“

Prijela ga je za ročice, in otrok je stopil na noge. Bilo mu je čez dve leti. Njegove bele ročice so se oklenile njenega vratu, in pritisnila ga je k sebi . . .

„Verjemite, da sem takole zelo srečna,“ je govorila. Zagledala se je v njegove oči, in blažen nasmeh je zaigral po njenem utrujenem licu. „In sedaj boste razumeli marsikaj.“

Sedel sem na stol in sem slonel dolgo ter razmišljal, kaj se je zgodilo z menoj. Govoriti nisem mogel. Tudi ji nisem z ničimer mogel izraziti, kako globoko jo spoštujem sedaj. Sramoval sem se sam pred seboj, čutil sem se krivega pred njo. Nepremagljiva onemoglost je objela vse moje sile. Klara je to videla. Smilil sem se ji.

„Sedaj pojdem spat,“ je rekla, „in ko se prebudim, se bo že igral tiho ob mojem vzglavju . . .“

Vstal sem.

„Odpustite, gospodična Klara . . .“ sem prosil in zdelo se mi je, da bi mi morala toliko odpustiti. „Jaz sem sam, tako sam . . .!“

Podala mi je roko in jo krepko stisnila. „Saj imate prijateljico“ . . .

Zagledal sem se v dečka. Kak rajski obraz! Kakor ona; iste oči, tako polne vabljive ljubeznjivosti. Obrnil se je k nji in me boječe pogledal . . .

Poslovil sem se in odšel.

(Konec prihodnjič.)

VLADIMIR LEVSTIK:

MRTVA ROŽA.

Daj rožo to iz kit, iz las!
Brez rož si mi v strasteh kraljica,
brez rož so plamen tvoja lica,
brez rož nocoj tvoj suženj — jaz.

Na svili las ta mrtvi kras
je strup, krvav pečat je groba,
da v sladkih slah kali trohnoba —
daj rožo to iz kit, iz las!

IZ STROSSMAYERJEVE
KATEDRALE: ROJSTVO JEZUSOVO.

PSOGLAVCI.

Zgodovinska slika. Napisal Alojzij Jirásek

Matej Pribek, bled, ves razjarjen na svoje mirne in oprezne sosede, je upiral nanje svoje oči, polne gnjeva in raztegnivši kote svojih širokih ust, je dejal:

„Nu, rad bi videl, kako vam Lomikar to poplača!“

S hrupom, krikom in vikom ter silno razdraženi, kakor roj čebel so udrli Hodje z grajskega dvorišča. Zmes jeznih glasov je še dolgo zvenela pred gospodskim dvorcem, kamor so pošiljali besne in grozne kletve na glavo Lammingerjevo; a tudi Štrausa niso pozabljali, ki se je dal — kakor so bili vsi prepričani — na njihovo škodo podkupiti. Še nekaj časa so se posvetovali, stavili so predlog za predlogom, in vsak izmed njih je bil ostrejši in strastnejši. Nato so se razgovarjali zopet in še tedaj, ko se je množica razdelila v male skupine, ki so se razhajale na

vse strani na svoje domove. Dogovarjali so se ter preklinjali, ker z vsakim tropom sta hodila gnjev in sovraštvo do gospodske, — hodila sta in rastla in se množila po vaseh ter po vseh mejah trpko razočarane Hodske. —

Na trganovskem gradu se je burja polegla. Na dvorišču, na hodnikih, povsod globoka tišina, vrata in vse zunanje duri so bile zaklenjene. Stari komornik Peter se je šele sedaj zavedel, kajti umiral je od strahu prav dotlej, da so se razjarjeni seljaki razšli popolnoma.

Gospoda je sedla danes prav pozno za mizo, a posebno ni teknilo niti njim, niti njih gostoma, okrožnemu glavarju in njegovemu tajniku. Gospod glavar je izrazil svoje občudovanje nad pogumnostjo baronice, da biva tu z gospodičino ob takih razmerah. Gospa Lammingerjeva na to ni povedala vse resnice iz strahu pred soprogom. Ta pa je odgovoril mesto nje:

(Dalje.)

„Ni mi hotela verjeti, kako hudobno in predrzno je to ljudstvo. Hotel sem zahtevati vojsko, a prosila je, naj tega ne storim. Kar sem v tem oziru učinil, je bilo vse proti njeni volji, — žal, da visoka vlada moji prošnji ni blagovolila ugoditi. Danes ste sami, gospod glavar, videli, da sem v svojih poročilih in prošnjah pisal resnico. Mi tukaj nismo svojega življenja gotovi. Svojo soprogo in hčerko moram odvesti, — če ne ostanem jaz tu, kakšno bo gospodarstvo? Ako so si dovolili zdaj take drznosti in mi napravili toliko škode, kaj bi bilo šele potem, ko bi me ne bilo tukaj? In če ostanem, kdo mi jamči, da se vidim še kdaj s svojo rodbino? Mislim, da je visoka vlada dolžna, vzeti me v zaščito. Vojske je tu neizogibno treba. Nadejam se, da blagovolite z mano soglašati. Gre tudi za primer in za posledice. Ako bodo ti tukaj imeli svobodno voljo, kako bo potem drugje? Ali se ne bodo tudi drugje puntali? Zdaj bi zadoščal oddelek, kasneje pa bi morda nekoliko polkov imelo dovolj dela. Kakor pred trinajstimi leti!“

„Mislim sem poprej, da bi se z mirnim postopanjem dalo več doseči“, je odgovoril glavar Hora. „Danes pa je bilo preveč, in ugled, avtoriteta ne more dopustiti, da bi se kaj takega ponavljalo.“

„Po mojem mnenju bi bilo najbolje, da se jim vzame glava — ti najhujši hujskači —“

„Blagovolite jih poznati vse.“

„Predvsem je tisti Just iz Domažlice, — a še hujši je tisti kmet iz Ujezda, Kozina, ki se je drznil danes toli drzno odgovarjati.“

„Poznam ga iz poročil Vašega gospodstva. Zares, jako smel mož in kako naglo je govoril in ne brez razuma —“

„Prav zaradi tega je izmed vseh najnevarnejši. Govorniški dar ima. Ako bo hotel — in gotovo bode hotel! — razvname vse nanovo. Ako bi sedel ta na hladnem, bi se njih burjica brzo polehla.“

„Morda so se danes izdivjali,“ je menil okrožni glavar. „Mislim, da ne bodo imeli zdaj več tolike smelosti in odvažnosti, ko so čuli cesarsko odločbo. Če bi se pa vendarle le še malo genili, bom v Pragi sam priporočal, naj pošljejo semkaj vojsko.“

„Potem bodo tukaj prav kmalu žvenketali meči in palaši,“ je odgovoril Lamminger z nasmehom, nalivaje svojemu gostu v stekleno zelenkasto čašo zlatega vina. „No, potem pa pridejo težko še kdaj semkaj s hudičem in s smrtjo utapljat grajščinski karabač in preidejo jim morda tudi vse drzne in blebetave pridige —“

Vsi za mizo so razumeli, kaj misli s tem, in čutili so, kaj je najhujše razžalilo in razdražilo gospoda pl. Albenreuthskega, ki so se mu že pri spominu na to divje posvetile hladne oči.

XVII.

Manica Pribkova je doma vse lepo pospravila in priredila, da bi bilo vse kakor se spodobi, kadar pridejo gostje. Veselila se je, prepevala veselo in tekla pred dvorec, ko se je dvignil zunaj krik, da kmetje že prihajajo iz Trganova. Šli so in tudi njen oče, — sam. Pa tudi to je ni precej presenetilo. Domislila si je, da morajo priti Pocihovčanje „v snubače“ sami, kakor bi prišli nepričakovani. Toda ko je zagledala očetov obraz in ko so se uprli vanjo njegovi pogledi, jo je zbadlo in zla slutnja ji je kakor črn oblak zamračila njeno razradoščeno dušo. Matej Pribek je bil silno razdražen. Hči se ni upala niti vprašati ga, in ko je vprašal stari oče, kako so opravili, ga je kratko zavrnil in kmalu nato odšel nekam na polje, da bi mu ne bilo treba poslušati in govoriti o tem, kar se je danes zgodilo na trganovskem gradu. Ko pa je Manica izvedela to pri sosedih, malo da ni začela jokati. Snubitev je bila izjalovljena! Danes jih gotovo ne bo več. Ko je pa dedek slišal vse, se ni njene zaroke in poroke niti več spomnil, nego je sedeč ob surovem tnalu sklenjenih rok kimal s svojo staro glavo ter si polglasno ponavljal: „Ta komet! Ta komet!“

Medtem se njegova vnukinja na vrtu v samotni ni mogla več ubraniti joku. A to niso bile samo solze žalosti, nego tudi solze jeze. Saj bi ne bila hči Mateja Pribka, ako bi se z gnevom ne spominjala onega, ki je kriv vse žalosti — trganovskega grajščaka, na čegar glavo je klicala vse najhujše. Samo za hip se je utolažila, in sicer ko se je nenadoma prikazal mladi Šerlovsky. Pritekel je samo za trenotek, da ji pojasni, zakaj niso prišli, in da ji pove, kaj se je danes zgodilo. Stasitemu mladeniču so se oči kar iskriale, in nozdrvi njegovega ravnega nosu so se širile, ko se je spominjal zavratnosti Lammingerjeve in tega, kako jim je Kozina s Hrubym in Syko zabranil naskočiti gospodskega krvnika. A zopet se je domislil sebe in svoje pokvarjene radosti.

„Šele za gradom sem se spomnil, da smo hoteli k vam. Toda naš oče niso na to niti mislili, ‚Odložimo,‘ so dejali, ko sem jih opomnil. ‚Kakšna sreča bi bila to, danes, ko je toliko jeze — !‘“

Manica je molče sklonila glavo, fant pa jo je sedaj prijel za roko, jo srčno stresnil ter

iskreno izpregovoril: „Zlato moje dekle, tu je moja roka, da si pred Bogom moja. Česar ni bilo danes, bode jutri. Ti si mi usojena in živelava bova skupaj kakor dve zrni v klasu,“ in pritisnil je milo dekletce k svojemu srcu. To je bila njuna zaroka tam zunaj na vrtu, ko je pomladansko solnce budilo cvetje in drevje, kjer je v tem hipu prepeval škranec svojo veselo, vrisakajočo pesem. —

Pomladansko delo na poljih in po lokah je bilo opravljeno. To pot lažje in ugodneje, kajti vsakdo je služil le svojemu polju in svoji loki, ne da bi bil tratil najkrasnejše dneve, kakor prejšnje čase — še do lani —, na graščinskem. Bilo je, kakor da je na vsem Hodskem robota prenehala, in kakor bi se bila davna svoboda, priborjena po dolgi dobi, vrnila iznova. Povsod kakor da so pozabili, kar jim je prečital okrožni glavar na trganovskem gradu. Toda niso pozabili, le prezirali so, ker tega niso verjeli.

Povsod je bilo mnogo dela, a vendar so premnogi gospodarji, zlasti starejši in rihtarji, odhajali često z doma čez polje, navadno v somraku, zvečer. Kam, niso povedali, a gospodinje so vedele, da gredo nekam posvetovat se glede Lomikarja in kaj boče dalje. Nihče pa ni ostavljal tako pogosto svojega domovja, kakor mladi Kozina. Včasih se je zamudil nekje dosti dolgo ter se je vrnil pozno, najčešče ponoči in enkrat celo šele ob zori. Hanči je slutila, čemu odhaja, toda kam, tega ji ni povedal. Njegova mati na kotu je gotovo vedela, toda te si ni upala vprašati, ker se je spominjala, kako jo je zavrnila takrat, ko jo je prosila, naj bi Janu prigozarjala. Mlada gospodinja je molčala, a trpela je, in tudi na njenem mladem, lepem obrazu je bilo to trpljenje že poznati, saj je pobledel in se zožil. Mučila se je, da se Jan ne briganiti zanjo, niti za otroka, da je res kakor zamaknjen in zamišljen ter se bavi v mislih le s tistim nesrečnim procesom. Vendar pa je še enkrat od veselja zardela in sicer ko se je neko nedeljo popoldne pečala z otrokoma. Včasih je bil tudi mož prisedel k nji in vztrajal dolgo pri njih, — sedaj pa je sedel v kotu za mizo, kakor vedno v poslednji dobi, opiraje glavo ob roko in ves zamišljen. Kako je mogla misliti, da bo dvignil glavo, uprl nanjo oči ter jo opazoval! Malone se je prestrašila, ko je naenkrat izza mize vstal in prišel k nji v kotichek. Zardela je, ko ji je pogledal v obraz in je skrbno izpregovoril:

„Hanči, ti si bolehná. Kaj ti je, da si postala toli suhotna? — Ali imaš morda trganje po udih? —“

„Ne, nič mi ni —“

„Pojdi vendar rajši k babici —“

„Ta tudi ni vsegamogočna — in za to še posebno ne. Saj vendar veš!“ Mladi ženi so se zakalile oči.

Pogladil ji je lase. „Hanči, vem, da te mučim, toda temu se ne da pomagati. Ne da mi miru, ker je pač tako od Boga usojeno; obrniti ne moremo več, in Bog bo dal, da zmagamo, kakor je naša pravica! Potem pa bo zopet dobro, da, še lepše, kakor je bilo.“

In že v tem hipu je bilo resnično bolje, saj se je nagnil k otrokoma, ostal pri njih in je bil njihov. In Hanči se je zopet smejala. Vse naokoli se ji je zopet razjasnilo, kakor bi pomladansko solnce zasvetilo po minuli zimi.

Naslednjega dne pa se je prestrašila.

Podvečer, ko je bila baš čisto sama doma, je vstopil v sobo neki čuden mož, braneč se s palico, da bi odgnal starega Volka, ki ga je besno napadal. Možiček je bil majhen, suh, v temni mestni obleki, v črnih nogavicah in v zaprašenih črevljih z velikimi zaponkami. Lične kosti je imel izbočene, nos top in črne oči so mu zvito begale semtertje, kakor bi hotel priti vsemu do dna. Hanči se ga je prestrašila, in zlasti njegov pogled jej ni ugajal. Vprašal je, kje je gospodar, in odgovorila mu je, da je odšel. Na njegovo vprašanje kam, je rekla, da ne ve.

„Kadar pride domov, mu reci, kmetica, da je tu nekdo iz Domažlic! Naj pride k Syki, a gotovo!“ Nato je odšel. Mlada Kozinka je šla ven za njim, izdaleka opazujoča ga, ali se ne ustavi še kje drugje in ali pojde tja, kakor je dejal. Ustavil pa se ni nikjer ter je koračil tako gotovo, kakor bi bil tu že star znanec, naravnost v smeri k rihtarju. Kaj li hoče? Pa gotovo spet zaradi tiste nesrečne pravde. Ali ni to tisti hujskač, tisti Just? Da, resnično. Vrnil se je z Dunaja in že bi začel rad iznovega. —

Hanči je čakala nestrpno svojega moža. Že se je domislila, da mu, kadar se vrne, zataji, kakšnega gosta so imeli tu. Toda Kozina se ni vrnil domov.

Zato pá je skoro že ponoči posetil mlado kmetico nov gost — Dorla Gregca Iskre, dudakova žena. Prišla se je pritožiti zaradi moža. Skoro že štirinajst dni je proč in o njem ni duha ne sluha. Ko je odhajal, je dejal, da pride šele čez sedem dni, morda tudi malo kasneje, a Dorla naj zategadelj nič ne skrbi. Dejal je, da gre v Prago, kamor nese neko važno poročilo. S kakšnim in h komu, tega ji pa na noben način ni hotel povedati in povedal ni tega niti

lastnemu očetu. Denarja je pustil Dorli dosti, a poslali so ga ji tudi od Sykovihi in od drugod.

Mlada dudakova žena, v svojem stanu prav posebno plaha in tesnobna, je dobivala najčudnejše misli in zato se je prišla k bivši svoji tovarišici potožiti in tudi povprašati, ali morda ona kaj ve o Iskri, ker je prav gotovo odšel na poziv Kozine. Drugemu človeku na ljubo bi se Iskra v tem času ne bil genil niti za korak. Hanči pa ni mogla povedati Dorli nič tolažilnega, ker ni niti vedela, da je Iskra že tako dolgo na potovanju. Zagotavljala ji je, da ji Kozina ni o tem prav ničesar omenil, ter se je nato še sama potožila, da je kakor prodana in da trepeta v neprestanem strahu za moža, ki bo prav gotovo to pravdo s gosposko še drago plačal.

DOMAŽLICE S „HODSKIM GRADOM“.

Ko je Dorla odšla, mlada gospodinja ni legla, dasi je bilo že zelo kasno. Ni se ji hotelo spati. Čakala je moža. Zakaj tako dolgo ne pride! Gotovo je med potjo izvedel o tem Domažličanu in sedaj imajo tam pri Syki posvetovanje. Otroka sta spala in spala je družina. Na vsem domovanju mir in tišina. Gospodinja je vsa kakor na trnju gledala ven v nočni mrak. Že se je obrnila, že je jemala robec, hoteča oditi in se prepričati, ali so možje s tistim meščanom pri rihtarju, ko so se začuli Janovi koraki.

Čudil se je, da Hanči še ne spi. Odgovorila mu je, da mu ima nekaj sporočiti.

„Že vem,“ je odgovoril.

„To je bil tisti draksler iz mesta?“

„Da, Just. Vrnil se je z Dunaja.“

„In kaj je hotel? Morda, da bi šli zopet na Dunaj?“

„Ej, kako si modra! No, da, kaj bi tajil, res je hotel, a prekasno; mi smo namreč to sami storili že davno.“

Hanči se je prestrašila.

„Temu je že mnogo dni. Nihče ne ve ničesar o tem poslanstvu. Šli so preko Bavarske na Dunaj, da bi jih na cesti ne zgrabili.“

„Zaradi tega si se torej ponoči potikal okoli?“

„Sedaj ti to že morem povedati. So že na Dunaju in gotovo so bili na dvoru. No, danes smo šlišali, kako je gospod Lomikar postopal z nami in tistega našega advokata čedno podkupil, da nas je pustil, ko smo bili že skoro na zeleni veji. Lopov! In ta dunajski tat je vodil našince za nos, naj potrpe, da gre taka stvar počasi. Samo denar je jemal —“

„In ta Just tudi —“

„Morda. Morda je tudi on lopov. Ne verujemo mu. No nič zato, dalje pojdemo brez njega. Ali to je imel danes pravo, ko je rekel, da naj nikjer nič ne delamo za gospodo. In da je bila velika hiba tisto pretepanje z biričem in tiste maškare. To, je dejal, nam je na dvoru škodilo. Pa saj je tudi okrožni glavar rekel isto. No, zdaj je povsod mir, da bi le tako vzdržali!“

„In kaj dela Iskra v Pragi?“ je vprašala Hanči, spomnivši se naenkrat Dorle.

„V Pragi? Iskra? Ni bil in ni tamkaj. On je na Dunaju in čakamo ga vsak dan, vsako uro.“

Kozini ni bilo treba razkladati ženi, da je Iskra lagal le zato, da bi zatajil pravo pot. Zdaj ji je le še povedal, da je šel dudak na njegovo prošnjo z novo deputacijo po ovinku na Dunaj, odkoder pa se je imel vrniti naravnost. Hodje so šli po ovinkih zaradi Lammingerja, da bi ne izvedel o njihovi poti, da bi jim ne delal ovir in da bi jih končno celo ne ustavil. Iskra pa je imel nalogo, čim najhitreje prinesiti poročilo o tem, kako je bila deputacija sprejeta. Na pisana poročila, ki so jih dobivali poprej jako pozno ali pa so se med potom celo izgubila, se niso hoteli več zanašati. Za to je bil dudak, tako vesel in bister, kakoršen je bil Gregec Iskra, na poti zanesljivejši.

Kozina se je pripravljala, da pojde leč. Hanči pa ga je zadržala še z vprašanjem, kam je šel tisti črni Just, ter je pripomnila, da ji ni ugajal ter da se ga je skoro bala.

„Rekel je, da pojde proč in da se za toliko časa izgubi, da bode pravda dognana. Boji se pač Lomikarja!“

„Ali res?“

V. VEREŠČAGIN : SPREJEM WALESEGA PRINCA.

„Menda že. Bolje bo, da stori tako. Če bi ga prijeli, — ta bi ne obdržal ničesar za zobmi, samo da se reši! — Čuj, Hanči!“ je vzkliknil naenkrat mladi kmet in urno pristopil k oknu. Svetel je mesec in v njega svitu se je zunaj premikala senca. Udarec na vrata se je začul iznova. Kozina je šel urno ven ter se v hipu vrnil z gostom; ko ga je mlada zagledala, je polglasno vzkliknila: „Iskra!“

„Da, Iskra, Hanči, a lačen ko volk; — ali imaš kos kruha? Hodim ves dan in vso noč“, je pravil dudaček, omahnivši na klop, na katero je spustil svoje dudu. Utrujene noge je iztegnil predse ter se globoko oddalnil. „To sem ti tekkel kakor veter,“ je pravil Kozini. „Ali ti bi rad — Dobro je, vse je dobro. Naši so bili na dvoru ter so dobro opravili. Še ni konec, kakor so to čitali na trganovskem gradu. Cesar so vse to poslali v Prago, da naj se vse še enkrat preišče.“

„Hej!“ je zaklical Kozina in radostno zamahnil z roko. In že so se vsula njegova vprašanja, na katera spočetka Iskra niti ni odgovarjal, ker je gladno jedel kruh s surovim maslom ter pil mleko. A čim dalje tem več je začel govoriti. Bile so to podrobnosti o potovanju, o deputaciji, o njenem sprejemu, o utrudljivi in nagli vrnitvi — no, glavno stvar je povedal najprej: da pravde še ni konec, da so pritožbe Hodov odkazane v novo preiskavo in razsodbo v Pragi.

Kozina bi bil sedel in se razgovarjal do zore. Toda Hanči sama je opozorila, da je Iskra utrujen ter da je potreben počitka. Mladí gospodar mu je ponudil postelj, toda dudak je ponudbo hitro odklonil.

„Pojdem domov, — rad bi videl zopet Dortko.“ Veselilo ga je, ko mu je Hanči povedala, da je zdrava ter da je bila zvečer tudi pri njih.

„Torej pri nas še ni bilo vrane,“ je dejal veselo. „Že na poti sem se veselil, da sedem k zibelki —“

„No, tudi to dočakaš.“

Vzemši dudu na rame, je podal prijateljema roko ter je naglo odšel s Kozinovega domovanja. Mesec je lezel na zahod in na vzhodu se je pojavljal belkasti krog budečega se dne. Bilo je hladno in pihljal je mrzel vetrec. Iskra je radostno, kakor da si je nabral novih sil, hitel k svoji samoti. Vas in vse naokoli je bilo še potopljeno v globoki tišini. Glej, rojstvena njegova kočica tam na robu temnega gozda! Že jo ima zopet in ostane v njej! Kako se mu je stiskalo po njej

tam v velikem mestu in povsod! Dorla spi. To bo vzkliknila, ko potrka ter jo pokliče! — Iskra se je za hip ustavil. Kaj je bilo to? Zmotil se je. Korakal je po orošeni stezi dalje. . . Že je bil skoraj prav pri koči, in — zopet! To je vendar plač! krik! Toda otroški plač in krik! To je tu v koči, zares, v njegovi koči!

Skočil je, da so mu dudu malone odletele — tedaj pa je prihitela iz hišice neka ženska k studencu za kočico, noseča v roki vrč. Bila je Dorlina mati. Ko je zagledala zeta je vzkliknila:

„Pojdi hitro! Fanta imaš!“

Ni bilo treba pozivljati ga. Utrujenost po dolgi, naporni poti je izginila pri tej priči. Kakor bi se bil izkopal v svetojvanski rosi, osvežen, pomlajen, ves radosten je tekkel h koči ter je bil od vesele novice toli prevzet, da je jedva našel kljuko pri vratih, ki so vedla v sobo, kjer ga je pozdravil željno pričakovani prvorojenec s svojim prvim jokom.

XVIII.

Kako je Hanči privoščila Dorli, da se ji je mož vrnil domov! Saj je nedavno slišala njeno tožbo ter jo je od srca pomilovala. A zdaj je naenkrat in nenadoma njo samo obšla enaka žalost. Njen Kozina odide. Ta nesrečna pravda! Pripravlja se in odpravlja na odhod, že odreja in določa, kaj in kako naj se dela pri gospodarstvu. A stara — njegova mati se vede, kakor bi šel kam na poset. Še tolaži jo, da je to zanjo čast, da se čez nekaj dni, za teden ali pa dva vrne ter da je to poslednje potovanje.

Poslednje potovanje! O, da bi Bog dal!

Iskra je prinesel dobre in istinite vesti. Takoj za njim je prišlo od okrajnega urada v Plzni obvestilo z Dunaja, da so pritožbe Hodov izročene apelačnemu sodišču, ter je bilo hkratu naročeno, naj Hodje poleg odposlane deputacije pošljejo še sedmero sposobnih in modrih mož, zaupnikov k sodišču v Prago h končni razsodbi.

„O zakaj so med nje izvolili tudi Kozino!“ je tožila Hanči v duhu. „In zakaj je tudi on to sprejel!“

A kako rad je to storil! Na Dunaj ni hotel, v Prago pa z veseljem, ker tam ni treba znati nemški, tam je možno govoriti in se braniti ter kaj doseči. Iskrovo poročilo in to uradno obvestilo ga je razveselilo. Razveselilo je njega in vse Hode, ki so zdaj vsi lahko verjeli, da ono, kar jim je bilo oglašeno na trganovskem gradu, ni bilo resnično, nego dogovorjeno ter da je imel Kozina prav, ko je tam ugovarjal okrožnemu glavarju. Tam je bilo že vsega konec in še grozili

so jim s kaznimi! Zato se je gospodom tako mudilo ter so zahtevali takoj prisego podaništva in tlačanstva. Zdaj pa je šlo iznova vse k apelačnemu sodišču! Kaj neki pravi Lomikar? Izvestno ni vesel, da je tako malo kos kmetom. In tako se to končno še na dobro odloči, in ti poslanci prineso iz Prage, ako Bog da, drugačno razsodbo. Povsod so se veselili njihovega potovanja ter so z zaupanjem pričakovali ugodnih posledic.

Kozina je bil miren, v duhu vesel, poln dobrih nadej. Samo en dan pred odhodom se ga je polotil nemir. Dopoldne je bil še pri starem stricu v Dražinovu, bodočem svojem tovarišu. Popoldne je prebil doma. Hanči mu je pripravljala vse na pot molčeca in otožna. Nič, niti kolač se ji ni posrečil, večkrat je kaj pozabila in se zmotila. Podvečer je odšel Kozina še na skok k Syki ter se z njim napotil k Mateju Pribku. Našla sta ga, ko je sedeč ob panju jedel. Soseba sta prisedla k njemu na stole, a premišljeni Syka je začel pogovor o bodočem potovanju v Prago. Pripomnil je, da izpade menda to sedaj drugače.

„Menda tako kakor na Dunaju“, je posegel v besedo Pribek. Izgovoril je ostro in ne brez posmeha.

„Tudi takrat bi bilo drugače, toda tisti pretepi in maškare —“.

„Tako?“ je menil Pribek. „Sedaj smo vas poslušali in bili smo tihi kakor miši, niti ganili se nismo. Videli bomo —“

„Saj zato sva prišla k tebi prosit, da vzdržite še nekaj časa ter da molčite in čakate,“ je govoril Kozina. „Obljubi nam to, Matej!“

„Hm, name gresta — jaz sem seveda tisti — no, ne ganem se, ako mi dajo mir. Videti hočem, koliko vi opravite! Ali to pa rečem, ako gospoda začno — tepsti se ne dam! Drugače pa kakor sem dejal, tukaj je moja roka. Mi počakamo, s čim se vrnete. Mnogo sreče!“ Podal je možema roko.

„Pribek je mož beseda“, je dejal Kozina, ko je odhajal s Syko z Matejevega dvorišča. „Zdaj sem miren“.

Večer je presedel Kozina med svojci, pri ženi in otrokih. Tudi stara mati je prišla k njim ter je ostala dolgo pri njih.

Hanči nato dolgo ni mogla vsnuti ter je neprestano molila. Tudi prebujenje ji ni bilo milo. Kakor hitro je odprla oči, se je spomnila, da mož odide. Postalo ji je tesno. Samo za teden, za štirinajst dni odide — nič se mu ne more dogoditi — a vendar! Ko je vstala, je bil Jan

že pokonci in nekje zunaj. Hodil je po hlevu, se ustavil pri konjih, vse je pregledoval še enkrat ter odšel za domovanje na vrt.

Bilo je junijsko zgodnje jutro. Trava in cvetke so se lesketale od rose, po svežem vzduhu je zvenel ptičji spev. Nehote se je mladi seljak ustavil ter se oziral po rodni gorski krajini. Na levo na Dubovi gorici so blesteli v zgodnjem svitu vrhovi hrastovega gaja, naravnost tu pred njim se je modril veliki, temni gozd Dmout, tam Zelenov, pred njim Havlovice, poleg šume Hamry, za Dmoutem se je plavil hrbet razteglega Oseka, okoli in okoli holmi, vrhovi in gore, polne prostranih, svobodnih gozdov, nekdanj imovina Hodovakov. Gospodarjev pogled je krožil okoli in se končno odpočil na polju z valovečim žitom, in v njegovih pogumnih prsih je zadrhtel vzdih.

Ko se je Kozina vrnil v hišo resen in zamišljen, je bila mati že pri njih in tudi otroka sta se zbudila. Šele v tem hipu je živo občutil, kako težko se je ločiti; v hipu je pozabil na veliki boj, na svrhu, zaradi katere odhaja — samo pri otrokih je bilo njegovo srce. Opominjal je Pavleka, naj bo priden, gladil Hanici zlate laske, z usmevom odgovarjaje na njena otroška vprašanja o poti in o Pragi, o kateri je toliko slišala v poslednji dobi.

Syka je stopil na cesto ves pripravljen.

Zdaj ni preostajalo nič več. Hanči je šla in prinesla možu najlepšo suknjo, katero je oblekel. Saj je šel pred gospodo. Bila je poročna suknja, kateri je iz gumbnice visel dolg, lep trak rdeče barve, mil spomin na svatbo, dar Hančin, ko je bila nevesta.*

Že so vstali izza mize, v tem je vstopil belolasi draženovski stric, pripravljen na pot. Prišel se je poslovit.

„Star človek sem, in kdo ve, kako bo. Hotel sem tebe, sestra, in tebe, Hanči, in tvoja otroka še enkrat videti. Ostanite mi z Bogom!“

Hanči je začela jokati. Stara Kozinovka je molče podala bratu roko, upirajoča v njegov obraz svoj motni pogled. Ustnice so ji drhte in brada. Pa že so se ji ulile solze, ko je pristopil sin ter se poslavljal. Z blagoslovljeno vodo ga je poškopila in ga prekrižala. Hanči pa ga je porosila s svojimi solzami. Smehljaje jo je tolažil, da vendar ne odhaja za vselej, a ko se je nagnil k otrokoma ter ju poslednjič poljubil, je umolknil od ganutja.

Ko sta moža odhajala, je pritekel Gregec Iskra, da se poslovi od svojega zvestega tovariša

* Tako petljo nosi oženjenec tudi po svatbi vedno, dokler vzdrži dotična suknja.

in zdaj tudi botra svojega Jurčka. Spremil je Jana z ženskama in otrokoma pred hišo, kamor je že dospel z dvorišča pripravljeni voz. Tu so čakali sosede, da podajo roko svojim braniteljem ter jim žele srečen pot.

Odpeljali so se. Kozina se je neprestano oziral in še, ko že ni videl več jokajoče žene s svojima otrokoma, se je oziral otožen tako dolgo, dokler se je videlo predrago Ujezdo. Njegovi spremljevalci so bili zamišljeni in spočetka niso govorili.

Saj so šli na važno pot, ki odloči vse. Šele v Domažlicah so začeli govoriti, kjer so čakali nanje ostali izvoljeni zaupniki: Juri Peč iz Hodova, Njemeč iz Medakova, nagli Brychta iz Postrekova in veseli Adam Ecl, „navihanec“, iz Klenča. Vseh sedem je sedlo na voz in se brez zadrževanja odpravilo na pot v Prago.

Kos ceste za mestom jih je dohitela gosposka kočija, ki so jo peljali štirje vranci v lepem bogatem jermenju. Za tem vozom se je peljal drug, v katerem je sedela gosposka služinčad. Štirje sluge so zadaj jezdili na konjih. Ko sta se kočiji približali, je Kozina vstal, da bi bolje videl, kdo je v njih. Tedaj se je odgrnil zastor sprednje kočije in pri okencu je pogledalo ven pegasto lice glave v alonžki vlasulji. Oči mladega so kmeta se srečale s hladnim in vendar ostrim pogledom Lammingerjevim. Kozina je ta pogled vzdržal. Gospodova glava je izginila. Zastor pa se je odgrnil zopet in na okencu so zagledali Hodje lepo obličje mlajše Lammingerjeve hčerke.

„Nu, ali pelje sabo dosti zlata!“ je izpregovoril Peč iz Hodova.

„Naj bi si rajši zlomil tilnik!“ je dejal Brychta, upiraje svoje iskreče, temne oči mrko, kakor vsi, za gosposkima vozovoma, odmikajočima se takisto v smeri proti Pragi.

Razen „prokuratorja“ Syke ni bil še nihče izmed odposlanih Hodov v Pragi in zato so se nemalo prepadli, ko so se znašli v kraljevskem mestu. Kaj je bilo njihovo mesto Domažlice v primeri s to množico hiš in ulic! Kaj največji zbori ob praznikih in žegnanjih v njihovi gorski krajini v primeri s tem neprestanim vrvenjem ljudstva tudi ob delavniku! Najmanje se je udal tem vtiskom Kozina. Strmel je, se bal, a nikjer ni imel dolgega obstanka in nič ni vezalo za dolgo časa njegove pozornosti. Saj je imel v mislih le dolžnost, zaradi katere so prišli, predvsem pa krajane, drugo deputacijo, ki so jo bili tajno poslali na Dunaj z Iskro in ki se je napotila z Dunaja sem v Prago, da se snide z njihovo sedmorico pred apelačnim sodiščem.

M. NONNENBRUCH: AVE MARIA.

Sešli so se ž njo kmalu. Iz prve deputacije, ki se je bila vrnila hitro potem, ko je okrožni glavar prečital na dvorišču trganovskega gradu ono usodno objavo, ni bil v njej nihče razen Pajdarja iz Pocinovic. Ta in dva njegova tovariša sta pripovedovala, kako so na Dunaju opravili in da se jim je razen te peticije posrečilo najti izbornega advokata in sicer plemeni-taša, gospoda Tunkla pl. Bernička. Ta da je govoril in mislil kakor oni, da je sam in njegov rod za tiste velike tridesetletne vojne mnogo pretrpel, da jim je vlada pobrala tudi posestva, tako da njemu ni zdaj ostalo nič drugega kakor grb. O njih, Hodih, da je vedel vse, da je poznal

Gospoda Tunkla, starega plemiškega odvet-nika, so čakali nestrpno, ker po dogovoru je imel priti vsak čas. Bili bi se radi ž njim posveto-vali, kako in kaj bo pred sodiščem, kadar pridejo prednje, — toda predno je gospod Tunkl dospel, so morali iti k apelaciji.

Zgodaj zjutraj so se napotili vsi na Hrad-čane. Ko so tu stopali preko dvorišč kraljevske-ga gradu in se polni strahu ogledovali, se je naen-krat ustavil belolasi Hrubi z Dražinova in kažoč okoli s čekano, je dejal: „Tukaj so bili naši gospodje — naši kralji, in nihče drug nam ni zapovedoval. To je bila naša — edina go-sposka.“

IZ STROSSMAYERJEVE KATEDRALE: KO SO SNELI JEZUSA S KRIŽA.

njih preteklost ter da jim je pokazal latinsko knjižico, kjer je bilo o njih pisano, kako so ho-dili na meje in kakšne pravice so imeli. Ko so mu povedali vse in tudi o tistih rešenih privile-gijah in so ga vprašali, ali ni že vse zastaralo, se je gospod Tunkl zasmejal ter jih zagotavljal, da take pravice ne zastarajo nikoli.

„Da bi le ne bil, kakor tisti Straus na Du-naju,“ je menil Hrubi.

„No, zdaj nam ne more več tako škoditi. Že stojimo z eno nogo pred sodiščem in mora-mo se braniti sami,“ je dejal Kozina. „In pra-rica je naša,“ je dostavil, imajoč neomajno pre-pričanje in zaupanje v poštenost in pravičnost svoje pravde.

„In drugačna, kakor ta trganovski konje-derec,“ je dodal postrekovski Brychta.

Šli so v cerkev sv. Vita k maši in potem so čakali pred zgradbo nasproti, kjer je imelo apelačno sodišče svoje seje. Medakovski Njeme-c in hodovski Peč sta molčala; Praga, kraljevski grad in vse okoli ju je omamljalo. Kozina je bil razburjen od napetosti in pričakovanja vsega, kar pride. Govoril je malo, a gledal je svetlih oči brzo vse okoli, pozorno in nestrpno priča-kujoč sodnike. Postrekovski Brychta je zarival bodec čekane med kameniti tlak, Ecl je polglasno povedal o njem nekaj veselega, a nihče se ni smejal, in tako je Ecl pustil dovtipe. Sicer pa niti njemu v resnici ni bilo za šalo. Najmirnejši

je bil stari Hrubi in lasati Syka, „prokurator“, ki sta govorila resno med sabo.

Potekla je minuta za minuto. Raznovrstni ljudje, vojaki, sluge, poportani lakaji so hodili mimo ali pa so se prikazali pri enih dverih, da so izginili pri drugih. Nekoliko gospodov v črnih suknjah trdih škriccev, v črnih nogavicah in v šolnih z velikimi zaponkami je šlo mimo.

„To so oni,“ so si govorili Hodje, napeto zroči resnobne, stroge obraze onih mož, ki so jih imeli za prisednike apelačnega sodišča. Pa je pridrdralo nekaj kočij, sluge so sedeli na kozlu in stali na stojišču za kočijo. Vsi naokoli so se globoko klanjali pred gospodi, ki so stopali z vozov, zlasti pa pred enim, o katerem je „prokurator“ Syka zvedel, da je grof pl. Šternberk, predsednik apelačnega sodišča.

Šele čez dolgo časa je prišel sluga po Hode, katere je vedel po širokih stopnicah do neke sobe, svetle in priproste, opremljene le s skromnim pohištvo. Tu so sedeli na lesenih stolih in zopet čakali nekaj časa, a le sami. Tedaj pa so se odprle duri, ki so vedle v sosedno sobano, in v njih je stal visok suh mož v črni suknji, ki je glasno in jasno zaklical:

„Juri Peč, rihtar iz Hodova, naj vstopi!“

Vsi so se prepadli in vsi so bili presenečeni zaradi tega. Saj so pričakovali, da jih pozovejo vse naenkrat.

„Joj!“ je vzkliknil polglasno Syka, obračaje se h Kozini. „Kaj bo pa to?“

Ko se je ozrl, je opazil nekega moža od sodišča, ki je bil tiho stopil med nje ter je stal med njimi molče in temnega obraza. Gotovo je bil tu, da posluškuje in jih ogleduje. Za Pečem, ki se je naglo vrnil, so poklicali medakovskega Njemca.

„Kaj so hoteli?“ je vprašal Bryhta hodovskega rihtarja.

„Zaslišavali so me zaradi tistih preteпов in maškarad —“

„Dosti!“ se je oglasil globok, otel glas. Vsi so se ozrli na tistega črnega moža, ki je s povzdignjenim kazalcem svoje desnice gledal na vse s strogim očesom. Za Njemcem je šel Jakob Bryhta, za Brychto „navihanec“ Ecl iz Klenča, potem stari Hrubi in za njim so pozvali njegovega nečaka.

Kozina je naglo vstal in hitrih korakov, kakor bi ne mogel pričakati, stopal v sodno dvorano. Obraz mu je zardel od razburjenosti. Prestopivši prag, pa je za hip osupnil nad nepričakovanim prizorom. Nasproti njemu so sedeli sodniki gospodje v črnih oblekah, v velikih alonžkih

barokah, katerih kodri so se jim vsipali prav na hrbet in na ramena. V sredini na vzvišenem mestu je sedel predsednik apelacije, Vaclav Vojteh grof Sternberški, starejši gospod ostrih potez, njemu na desnici v gospodski klopi pa so sedeli: Maks Norbert grof Kolovrat-Krakovsky, mož plemenitega lica, Ferdinand Oktavijan grof Vrbniski in nedavno sodnikom imenovani Jan Vaclav grof Vratislav Mitroviški. Na levi na viteški klopi: Danijel Vaclav Mirabel pl. Freyhofski in Franc Miklavž Asterle vitez Astfelski. Nižje na klopi doktorski so sedeli Jan Kristijan Paroubek, Gabrijel Marius, Jan Mihajlo Knecht in Peter Birelly, doktorji pravice. Blizu njih z gosjim peresom v roki je sedel v mogočni baroki, imajoč naočnike na nosu, Gašper Jan Kupec, češki tajnik. Sedeli so za temnimi, z zelenim suknom prevlečenimi mizami, na katerih je bilo polno tintnikov, gosjih peres, papirjev in knjig. Vsi so uprli svoje poglede na mladega, stasitega Hoda, ki je vstopil s tolikim pogumom. Osobito neki gospod, ki ni bil sodnik, nego je stal na strani, si ga je pazno ogledoval, tudi Kozina ga je opazil, a ni slutil, da je zastopnik njegovega neprijatelja, advokat Lammingerja. Zasliševanje se je začelo.

Gospodje so poslušali, zroči na Kozino in predsednika. Nekateri pa so glave sklonili, kakor bi se za vse to ne brigali, — in eden na doktorski klopi, Jan Kristijan Paroubek, ki je malo škilil, se je igral z dolgimi pisarniškimi škarjami, s palcem preizkušajoč njihovo ostrino, pri čemer je tudi nekoliko krivil svoja široka usta.

Takoj, ko so mu dali prvo vprašanje, je bil mladi seljak nemalo presenečen in zlasti, da so ga vprašali za stvari, ki so jih povsem natanko poznali. Saj so ga vprašali za vse tiste izgrede, ki so se pripetili na Hodskem in katerim se je prav on toliko, a brezuspešno protivil: za pretepe z gozdarji in logarji, za prepire z gospodskim mušketirjem in drugo. Kozina je odgovoril, da ni bil nikjer priča in je pristavil, da se take stvari dogajajo povsod na vseh graščinah in če bi zaradi kaj takega tožila vsaka gospodska kar v Prago, potem bi morali vi, milostivi gospodje sodniki, neprestano imeti seje.

Lammingerjev zastopnik se je zgenil, tajnik Kupec, ki je vodil zapisnik, se ozrl v Kozino in doktor pravic Jan Paroubek, gladeč ostrino škarij, je izkrivil svoja usta bolj k levemu ušesu, da so se mu nabrale tam vse gube. Kozina pa je nadaljeval in razlagal postopanje svojih krajanov s tem, da so bili prepričani o svoji pravici, ko so čuli, kako lepo so bili sprejeti na Dunaju njih odposlanci ter da jih je odvetnik Štraus v svojih

pismih zagotavljal, da zmagajo docela. Ko je povedal to, je grof Kolovrat dvignil svojo sklonjeno glavo in pogledal na svojega soseda, grofa Vratislava, kateremu je nekolikokrat pokimal, kakor bi mu pritrjeval.

Predsednik pa je Kozino strogo opomnil in pristavil, da so se Hodje po vsem tem, kar se je dognalo, vedli kakor puntarji proti svoji gosposki, in on, Kozina, naj bi se vedel pokorno, ker njemu je treba tega prav posebno, saj se je zagrešil bolj kakor drugi. In šlo je vprašanje za vprašanjem zaradi tiste stare mejne lipe in boja pod njo, dalje zaradi tega, da je zatajeval in zatajil v svoji hiši skrite privilegije, da je trmasto govoril in še druge podpihoval s svojimi besedami ter da je imel veliko ulogo tudi pri tistem predpustnem izprevodu v posmeh svoje gosposke.

Gnev je spopadel mladega Hoda.

K vsemu tiranstvu in k vsemu ropanju še take tožbe! Vse to je naznanil Lamminger in kako! Za vse krivice, ki jih je storil njemu in vsem, naj bi bili še kaznovani! Niti laži se ne boji!

Kozina se je pred gospodi še krotil, toda glas mu je drhtel od notranje razburjenosti, ko je govoril v obrambo sebe in svojih krajanov. Ničesar ni tajil glede stare lipe, sklicujoč se na pravice svoje rodbine in na stare, od kraljev dane privilegije, katere brani je dolžnost vsakega Hoda.

„Naši dedje so bili svobodni, in tudi mi hočemo svobodo, kakor imamo za to majestate! Za nič in za nič so napravili iz nas tlačane. Plemeniti gospodje! Kako bi bilo Vašemu gospodarstvu, ako bi napravili iz vas naenkrat brez najmanjšega povoda kmete!“

Že so gledali vsi na mladega Hoda. Nekateri so se zamračili, drugi so se zgrozili, a doktor Paroubek, ki je za hip pustil škarje, se je namrdnil in je zaškilil na smelega branitelja hodskih pravic.

Oni tam v predsobi so se čudili, da vztraja Kozina tako dolgo. Ko se je končno vrnil, je bil zardel, oči so mu žarele in droben pot se mu je svetil po čelu. Sedši poleg Syke, je jezno zamahnil z roko. Dasi ni izpregovoril, mu je bilo poznati, da je ves razjarjen. Za njim so pozvali takoj Syko, potem Pajdarja iz Pocinovic in še nekaj ostalih. A nihče razen Syke se ni zadržal toli dolgo kakor Kozina.

Vsi so se oddehnili, ko se je pojavil končno zopet oni mož v črni suknji in jim je naznanil, naj odidejo. Ko so se čutili zunaj na dvorišču, je bilo solnce že čez poldne. Prestrašeni Hodje so odhajali s Hradčan doli v mesto. Syka je prvi označil položaj:

„Šli smo branit majestate, a zdaj naj branimo sami sebe! Ta Lomikar je vse lepo preobrnil in nas imenitno naslikal!“

„Začel sem o naših majestatih“, je pripovedoval stari Hruby. „A kakor da me niso slišali. Vedno le o tistih maškarah —“

„In za Boga sem vas prosil“, se je oglasil Kozina očitajoče ter je uprl svoj mrki pogled na postrekovskega Brychto ter na „navihanca“. Brychta je preklinjal Lammingerja.

„In vedno so izpraševali za tisto Justovo in Štrausovo pismo!“ je pripovedoval medakovski Njemec. Izvedeli so, da so vpraševali za tisti pismi vsakogar izmed njih.

Ne posebno veseli so se vrnil v svojo gostilno. Izmed vseh pa sta bila najbolj prepadena Syka in Kozina. —

V „sodni dvorani“ hradčanski so se gospodje sodniki odpravljali k odhodu. Doktor pravic Peter Birelly je, stopivši že izza svojega stola, pravil tovarišu Mihaelu Knechtu, da takih kmetov, kakoršni so ti Hodje, gotovo ni v vsem češkem kraljestvu.

„In takega govornika, kakoršen je ta Kozina, tudi ne“, je pristavil doktor Paroubek, ki je pristopil k njima. „To bi bil advokat! Ali ste opazili, kako jih je apostrofoval?“ — In zmrdnivši se, je pomežniknil s škiljastim svojim očesom po stolah vitezov in gospodov, kjer so se zbrali plemiški prisedniki okoli predsednika, grofa Šternberškega. Tudi oni so govorili o Hodih.

„Ubožci!“ je dejal grof Vratislav.

„Ogoljufanci! — Tisti dunajski odvetnik je lopov“, je dejal grof Kolovrat. „Obljubljal jim je gore in doline. Ničemur se ni čuditi, da so bili toli prepričani.“

„Kakor sem dejal poprej: Štrausova pisma bomo zahtevali od okrožnega glavarja, da nam jih priskrbi,“ je rekel predsednik.

„Eden izmed njih se je skliceval tudi na novega odvetnika, češ da je ta tudi prepričan o njihovih pravicah“, je pristavil z nasmehom gospod Asterle pl. Astfeldski.

„Dovolite!“ se je obrnil doktor Paroubek k plemenitašem. „Poznam ga prav dobro. To je Blaž Tunkl iz Brnička“ — in doktor Paroubek se je zasmejal.

„Ah, — gospod Tunkl!“ je vzkliknil grof Vratislav. „Ta sprejema že take pravde!“

„In kako jih vodi! Gorje hodski mošnji!“ Bil je doktor Paroubek, kateremu se je smilila hodska mošnja, ter je pri tem pomežniknil toli čudno, da so vsi prisotni gospodje v resnih alonžkih vlasuljah prasnili v krohot. (Dalje prihodnjič.)

ŽELEZNIČNI MOST
ČREZ SOČO
PRI SOLKANU.

PROF. DR. LUDOVIK GUMFLOWICZ.

SOCIOLOŠKI PROBLEMI V AVSTRIJSKI POLITIKI.

Ce država ni delo posameznika, ampak je socialen pojav; če ne služi individualnemu interesu in ji tudi ni treba služiti, ampak služi socialnemu interesu, potem je gotovo znanstveno upravičeno, da si jo ogledamo s socialnega stališča. S tega stališča je država socialno bitje (ne organsko), ki živi in deluje ne samo zase, ampak nosi v sebi tudi kal za bodoča socialna bitja. To je zgodovinsko dejstvo, ki ga ni treba posebej dokazovati. Današnje države so nastale iz držav, ki jih danes ni več; lahko torej sklepamo, da bodo iz današnjih držav nekdanje nastale druge države.

To je vprašanje, ki spada v sociološko raziskovanje in razmatranje države. Razlikuje se v marsičem od političnega. Politik vprašuje, kaj dela in kaj je storila država zase, kako država rešuje naloge, ki si jih je stavila sama; sociolog pa opazuje daljše smotre, katerim se država ne bliža vedoma, katerih se ne zaveda in kateri ji ne delajo nikakih skrbi.

Da spoznamo bistvo teh smotrov, moramo se najprej vprašati, katere smotre doseže država tekom svojega obstanka. Vprašanje je lahko.

Vsaka država, ki se popolnoma razvije, doseže kulturo narodnega značaja. Kaj višjega država ne more doseči. Stara rimska država je dosegla (ali kakor se tudi pravi: ustvarila je) narodno rimsko kulturo in je položila kal poznejši italijanski kulturi. Tako si slede države in njihova socialno-psihiška dela. Ta dejstva se dajo dokazati povsod.

Francoska država je ustvarila francosko kulturo, nemška država ali kompleks nemških držav nemško.

Odkod pa prihaja posebni narodni značaj vsake države? Znanstveniki, ki se pečajo z moderno teorijo plemen, pravijo: od plemena. Jaz razlagam ta značaj iz narodnega kolorita, ki ga vsako ljudstvo da počasi svoji deželi, svoji politično geografski pokrajini. Popolnoma prav govorimo o nemški zemlji; prav tako pa je tudi slovanska, italijanska, francoska zemlja. Kaj pomenja ta izraz? Geologi ne poznajo narodnih vrst zemlje. Zemeljska skorja ne pozna razlike po narodnostih. Sociolog pa konstatuje, da narodi, ki imajo svoj jezik, s svojim sto- in tisočletnim bivanjem zemljo tako prepoje s svojim jezikom, šegami in običaji, da na tisti zemlji ne

more več uspevati noben drug jezik, nobena tuja šega ali običaj. Raznarodovanju se zemlja hudo upira. Z izrazom „nacionalizacija zemlje“ zaznamuje sociolog ves kompleks vzrokov in učinkov, ki se da težko analizovati. Kaže pa se v tem, da ostane na nekaterih geografskih centrih zunanji narodni značaj, dasi bivajo tam najrazličnejša narodna plemena drugo za drugim; da, še več: zemlja daje vsakemu plemenu nekaj svojega narodnega značaja.

Zdi se torej skoraj, da nacionalno-geografske pokrajine na nekak čuden način vplivajo na plemena in si jih takorekoč asimilujejo. Pri tem čudnem pojavu se nam nehote zdi, da ne vlada človek zemlje, ampak zemlja vlada človeka. Kako bi si drugače razlagali, da so se velike trume severogermanskih plemen v Italiji poitaljanile, v vzhodni Evropi pa — poslovanile!

Prej pa smo rekli, da ustvarja država kot socialno bitje narodno kulturo. To delo države pa je odvisno od njene geografske lege; država more ustvarjati le takšno narodno kulturo, ki se strinja z njeno narodno-zemljepisno provinco.

Rimsko kulturno delo v Nemčiji je uničil odpor narodne nemške zemlje; najboljše in najkrepkejše elemente germanskih plemen je posrkala v Italiji romanska zemlja; ravno tako je posrkala milijone nemških naseljencev, ki gredo že od 13. stoletja proti vzhodu, slovanska zemlja. In danes vidimo z lastnimi očmi, kako je začela pruska vlada v poljskih pokrajinah boj proti naravnemu zakonu, da vlada zemlja človeka in čujemo tožbe, da so vse nemške denarne žrtve zaman. Porabimo sedaj to izkušnjo za Avstrijo in vprašajmo: kakšno je razmerje med delom, ki ga izvršuje država, in onim zakonom gospodstva narodne zemlje nad človekom? — Jasno je, da je naša država, ki je v rastla iz Nemčije, izkušala po naravnih zakonih ki vladajo vsako državo, gojiti nemško kulturo. Drugače ni mogla, kajti vsaka država se kotalja kakor kroglja na nagnjeni ploskvi — dokler ne zadene na zapreko, ki jo zadrži v njenem teku; tej zapreki pa se izkuša izogniti, da nadaljuje svojo pot.

Tako se je ponesrečilo nemško-nacionalno kulturno delo vsled odpora narodne slovanske zemlje, deloma pa tudi vsled mažarsko-nacionalnega dela Ogrske. Ogrska je imela pri raznarodovanju svoje zemlje, pri tem tisočletnem Sisifovem delu, malo uspehov, dasi je nemško kulturno delo Avstrije na Ogrskem prehitela že daleč.

Sedaj nastane vprašanje, kaj bo avstrijska država, po naravnih zakonih prisiljena, storila, ko se ponesreči njeno nemško nacionalno delo? Komur ni zgodovina vsota osebnih dejanj, ki so v zvezi z visokimi in najvišjimi naslovi, kdor vidi v zgodovini jasno dejstva, ki se razvijajo sama ob sebi in po naravnih silah, ta bo takoj vedel, kaj bo storila Avstrija v tem položaju — posebno ker je ta položaj že prišel in lahko že kakšnih 30 let opazujemo smer, v katero je krenilo delo Avstrije.

Ne dvomimo več, da je Avstrija opustila svoje brezplodno nemško-nacionalno delo in da se izkuša v svojem delu prilagoditi počasi zaprekam, ki se ji stavijo na pot. Da vrši svoj, po naravi potrebn tek, se izogiba tem zaprekam. — Te zapreke so dvojne, kakor smo že omenili: slovanska narodna zemlja, ki nemški živelj naravnost žre (pomislimo samo, koliko ga je že v Galiciji požrla), in drugič država, ki funkcionuje v nasprotnem, mažarskem smislu. Mažari delajo proti nemškemu kulturnemu delu in imajo za mažarsko kulturno delo v marsičem boljši položaj, kakor Nemci za svoje nemškonacionalno delo v Avstriji.

Govorimo najprej o mažarski državi! Zdi se nam, da nasprotuje našemu zakonu o vladi narodne zemlje dejstvo, da mažarska država na nemažarski zemlji ustvarja in goji mažarsko kulturo. Res! Cela vrsta jako ugodnih razmer je omogočila Mažarom, da so na tuji zemlji ohranili svojo narodnost in dokazali so sijajno izjemo občevaljavnega zakona. K temu jim je pripomogel način, kako so se naselili. Sredina okrožja, ki so ga zasedli, je daleč na okoli čisto mažarska, ker so prvotne prebivalce izgnali ali pa iztrebili. Kjer se to ni zgodilo, n. pr. na severu, jugozahodu in jugu Ogrske, tam velja naš zakon v polni meri in vlada bojuje z zemljo boj, o katerem ne vemo, kako se konča.

Ta vkljub tisočletnemu gospodstvu težki boj z Malorusi, Slovaki, Hrvati, Srbi in Rumuni dokazuje resnico našega izrečnega politično-geografskega pravila. Na tem polju prekašajo Mažari daleko Nemce, ker se Nemci na Ogrskem kmalu pomažarijo in na tak način z ondotnimi židi naravnost pospešujejo mažarizacijo. Te nenaravne razmere, ki jih pa Mažari izkoriščajo z veliko bistrumnostjo, nam dokazujejo moč one naravne postave, kateri se Mažari hlabro upirajo; danes pa še ne moremo reči, kako se ta boj zaključí. Toliko je gotovo, da nima nemškonacionalno delo na Ogrskem nobene moči več. Avstriji ostanejo torej kot ožji delokrog dežele

tostran Litve, kjer se mažarska država ne more upirati. Kako se more in kako naj se razvija to delo?

Vsaka država opravlja kulturno delo, iz katerega sledi kultura. To je neizogibno in ni odvisno od volje kakšnega posameznika ter velja za vsako, tudi najbolj barbarsko državo. Rusija in Turčija izvršujeta kulturno delo in Maroko in Tunis prav tako. Kakovost tega dela in njegovi sadovi pa so odvisni od najrazličnejših zunanjih in notranjih pogojev. Videli smo, da more ustvarjati vsaka država le nacionalno kulturo. Ker pa se je nemškonacionalni kulturi, ki jo je doslej ustvarjala Avstrija, uprl politično-geografski značaj nenemških dežel, se moramo vprašati: kakšen nacionalen karakter bo imela kultura, ki jo hoče gojiti Avstrija v svojih nenemških deželah?

Glede odgovora se ne obotavljamo mnogo: značaj je odvisen od narodnosti vsake dežele. Kajti narodnost vladarja ne odločuje tukaj prav nič. Francoski Bernadotti vodijo državo, ki goji švedsko kulturo, in če hoče Koburžan na bolgarskem prestolu mirno uživati svojo civilno listo, mora pospeševati bolgarsko kulturo, prav tako kakor Hohenzollerec na Rumunskem rumunsko in Wittelsbachovec v Atenah grško. Oseba in narodnost vladarja ne igra pri tem nobene vloge, — naravni procesi gredo svojo pot in se ne brigajo za osebe, tudi za najvišje ne.

Tudi ne vplivajo na narodni značaj kulturnega dela kakšne države ministri in državniki; celo vladajoče manjšine ne morejo izpremeniti stvari, vsaj za dolgo časa ne. Lahko torej rečemo, da bo kulturno delo avstrijske države sprejelo svoj narodni značaj od narodnosti dežele, kjer se boče vršilo.

Stvar pa ni tako lahka. Te „dežele“ (avstrijski postavodajalci jih zovejo „kraljevine in dežele“) so vkljub svoji jezikovni slovanski sorodnosti narodno jako različne in vsled različnega zgodovinskega razvoja med seboj ne preveč prijazne, celo jako sovražne.

Globok razdor, ki je večkrat povod javnemu sovraštvu, vlada med Čehi in Poljaki, med Poljaki in Rusini, med Srbi in Hrvati; a tudi Hrvati in Slovenci se ne zlagajo vedno popolnoma.

Vsaka izmed teh narodnosti (Rumunov v Bukovini na štejem) ima naravno stremljenje, da se ohrani in da dá svoji življenski energiji dela, torej da se razvija.

Tako trčijo narodnosti, ki mejijo, druga ob drugo zaradi nasprotnih interesov. Tako so v

Šleziji sovražna nasprotja med Čehi in Poljaki, ob Sanu v Galiciji med Poljaki in Malorusi, v južni Ogrski, na Hrvaškem, v Slavoniji in Dalmaciji med Srbi in Hrvati. Vendar pa različni interesi niso edini povod teh nasprotij. Globlje kakor nasprotstvo zaradi obmejnega boja leži razložek v različni zgodovinski preteklosti.

Čehi so danes kmetsko in meščansko ljudstvo pretežno naprednega mišljenja; Poljaki so vzrastli pod gospodstvom plemstva in se še danes niso odvadili temu. Pri Čehih odločuje razumnštvo, ki je prišlo s kmetov; pri Poljakih pa je plemstvo še vedno vodilni sloj. Odtod izvira globoko nasprotje med Poljaki in Čehi, odkar so se leta 1848 sešli na polju avstrijske politike; to nasprotje obstaja vkljub sličnosti njihovih jezikov in niti večkratno trenutno zблиževanje ga ne more premagati trajno.

Tukaj pride v poštev tudi globoko nesporazumljenje zaradi simpatij in antipatij na zunaj, posebno do Rusov. Čehi so morali kot najbolj proti Nemcem eksponovan narod iskati moralne zaslombe v edini slovanski velesili; Poljaki so seveda ostri nasprotniki države, ki hoče uničiti njihovo narodnost.

Še hujše je sovraštvo med Malorusi in Poljaki. Malorusi ne morejo odpustiti Poljakom, da jih že stoletja tlačijo in izkušajo raznaroditi; temu se pridružuje socialno nasprotje med poljskim plemstvom in Malorusi, ki so po večini kmetje brez posestva. Tudi so doslej Malorusi vedno gledali v Rusiji zaželjenega rešitelja in variha zatiranih slovanskih plemen. Ne bom dalje opisoval sličnih nasprotij med jugoslovanskimi plemeni, posebno med Hrvati in Srbi, ampak se obračam k vprašanju, kako bo vplivalo kulturno delo Avstrije na te različne, nasprotujoče si slovanske narodnosti.

Opazujmo stvar najprej splošno!

Zgodovina nas uči, da temelji enotna kultura, ki jo ustvarja kakšna država, na mnogih jezikovno sorodnih plemenih; jezik enega plemena dobi premoč in postane naroden jezik. Tako se je zgodilo v Nemčiji, v Italiji, na Francoskem in Angleškem.

Upravičeno je torej vprašanje: ali se v slovenskem vzhodu Evrope zgodi ravno tako? Saj razložki med različnimi slovanskimi narečji, kakor med češkim in poljskim, poljskim in maloruskim, med hrvatskim in slovenskim niso večji, ko med južno in severno nemščino. Če mora torej Avstrija v svojih slovanskih deželah izvrševati svojo kulturno misijo in je večinomoma že opustila doslej

brezuspesne germanizatorske poizkuse, — ali potem ni upravičena misel, da ustvari nekako skupno slovansko narodnost, ki se bode morala zgraditi nad vsemi razlikami in nasprotji jezikovno sorodnih zemelj?

Ni govora, da bi Avstrija prevzela od Rusije, oslabiljene vsled zunanjih porazov, panslavistično misijo. Pač pa se lahko vprašamo, ali ustvari delo Avstrije na slovanskem ozemlju enotno narodnost teh zemelj, ali pa se bode v Avstriji razvijala vsaka narodnost zase.

Poslednje lahko pričakujemo za gotovo. Ker se germanizacija teh dežel ni posrečila, potem je njihov narodni razvoj neodvisen od vladarja in prej vladajočih Nemcev, ampak je neizogibna posledica značaja avstrijske države in njene zgodovinske naloge.

Dasi so predpogoji za narodni razvoj v teh različnih plemenih različni, ker imajo eni že stoletja staro slovstvo (n. pr. Poljaki), drugi pa so s slovstvom šele začeli (Malorusi, Slovenci), je vendar mogoče v času, ko je tisk tako lahek in cen in ko je duševno občevanje s tujci (prevajanje iz tujih jezikov) tako lahko, da mlajše narodnosti ta nedostatek kolikor mogoče odpravijo.

Starejši kulturni narodi gledajo radi z neko nadutostjo na mlajše, ki še niso prišli tako daleč v svoji kulturi; prepričani so, „da se kultura ne doseže kar čez noč in da je dolgo trpelo, prej ko so dosegli tako visoko stopnjo kulture“. Dandanes, v času pare in rotacijskih tiskalnih strojev, si pribore mlajši kulturni narodi kulturo res kar čez noč, — ni se jim treba mučiti, ker so to zanje opravili že vse drugi. Danes se ne sme reči: „Gorje ti, vnuk!“ — danes se pravi: „Blagor ti, vnuk — v kulturi!“ Neverjetno je skoraj, kakor hitro se dvigajo narodi z mlado kulturo na stališče starih narodov.

Mislimo samo na Čehe! Njihovo kulturno delo se je začelo v 40. letih 19. stoletja in še

leta 1848 je imela vsa češka narodna inteligenca dovolj prostora „pod eno streho“.

Kdor pa misli, da stoji zaradi tega mlada češka inteligenca nižje ko inteligenca kakšnega starega kulturnega naroda, ta se hudo moti.

Med omikanim Čehom in omikanim Nemcem ni nikakega razločka, ki bi dokazoval, da je Nемец po kulturi starejši. Oglejmo si n. pr. nekatere znake kulture! Res je dolgo trajalo, da so si ustvarili Nemci svojega „Meyer-ja“ in „Brockhaus-a“. Trebalo je dolga stoletja in dolga „vrsta mislecev in pesnikov“ je zbirala znanost, da je postal tak „Brockhaus“ sploh mogoč. Pa pride tak mladič na polju kulture, kakor je češko ljudstvo, in še predno se drugi zavedo, imajo Čehi svoj „Naučný slovník“, ki se smelo kosa v vsem z jubilejno izdajo „Brockhauša“, da, ga v učenih člankih o slovanskem svetu celo prekaša.

Isto se je zgodilo na drugih poljih. Velik političen češki dnevnik ne zaostaja za nemškim niti v ustroju, niti glede duševne vsebine ali intelektualne višine.

Pravijo, da se dandanes otroci že rode bolj inteligentni: zdi se nam pa, da se godi isto z mladimi kulturnimi narodi. Ne rabijo več stoletij, da se dvignejo na višino starejših kulturnih narodov: danes se to zgodi neverjetno hitro. Za vzgleda takšnega hitrega kulturnega razvoja bi lahko navedel tudi Slovence.

Če pa povzročé enkrat politične razmere, da mora država s svojimi funkcijami pospeševati kulturni razvoj takšnih narodov, potem se zgodi to neverjetno hitro in vedno hitreje, kajti ista mašinerija, ki je delala prej proti kulturnemu razvoju, bo delala z vsemi silami zanj.

S tem smo se vrnili k vprašanju, kako bodo vplivale funkcije avstrijske države na njene različne narode. In z odgovorom se ne obotavljamo več: država bo narodni razvoj na vse strani močno pospeševala. (Konec prihodnjič.)

ALOJZIJ GRADNIK: BELE ZASTAVE.

Bele zastave po nebu vihrajo,
beli oblaki se v svate peljajo.
Kam se peljajo in h kateri nevesti?
Kakor berač, ki več nima kaj jesti,

ko postopač, ki v zločine je padel,
tuje blago zdaj po svetu bom kradel.
A vse te grehe in tuje bolesti,
ti jih imela boš, žena, na vesti.

NA BRODU.

II.

Nedelja se je nagibala k večeru. Že je tonilo solnce za gore, svetla rdeča luč je obsevala vse zapadne gore in vodenormeni žarki so pojemali in trepetali po visokem zvoniku, po slemenih hiš, po vrhovih holmov in gričev, pomikali se višje in višje, vzpenjali se na nebo in se krčili skoraj vidno. Ozračje je bilo mirno, bilka sredi polja se ni ganila, nobena ptica se ni oglasila v prostrani in širni šumi onstran holma. Vso naravo je bila nekako izmučila vročina, jo utrudila in jo storila mrtvo in nedovzetno do vsega. Ali oživila se je naglo. Ko je jedva zašlo solnce, ko se še ni delal mrak, že takrat je dahnila iz gozda dol po holmu prijazna in čisto rahla sapa in zamajala povešene in ovenele bilke po poljih in poljanah. In nenadoma so zapeli črički, najprej posamezno, potem po trije, štirje skupaj, končno vsi, in človeku, ki jih je slišal, se je zdelo, da poje vsa njiva, da poje vsa poljana sama.

Zgoraj na vasi je bilo vse živo. Pred vaško krčmo so stala dekleta, oblečena v šumeča in široka krila, mladi visoki fantje so prihajali iz krčme k njim, prijemali jih za roke in jih vodili v nizko, zakajeno, a prostorno pivnico, kjer je sedel ob peči godec Miha izpod Klanca in igral na harmoniko. Plesalci so mu dajali svetle deseticе, oštir mu je ponujal pijače in ga spodbujal k igranju.

„Potegni mehove, Miha, potegni!“

„Bom, oče Napuh!“

In Miha je pil in potegnil in gledal k durim, kjer so vstopali vedno novi mladi in veseli gostje. In ko je bil že mrak in je prižgal oče Napuh zakajeno petrolejko, se je godec Miha veselo začudil.

„He, Katarinca! Prav, da si prišla, Katarinca! K meni sedi, Katarinca! Da bi imel kdo igrati, s tabo bi šel rad plesat, Katarinca!“ Zelo ljubeznivo se je smejal, sam ni vedel, kdaj so mu obmirovale roke, valček je zmešal in moral je pričeti iznova.

Katarina se ni ozrla nanj. Obstala je ob durih, s svojimi velikimi in svetlimi očmi je gledala po sobi, nekoga je iskala in ko ga ni našla, se je skoro jezna okrenila. Pomislila je za hip, še enkrat se je obrnila nazaj, zdaj je šele prvič pogledala godca Miho, ki je zrl neprenehoma v njen obraz in se smehljajal kakor dete mesecu.

„Kaj ga ni?“ je vprašala.

(Dalje).

„Koga?“ — se je prijazno začudil Miha, a Katarina je zamahnila z roko in vnovič odhajala. Visok junačen fant jo je prijel za roko, drugi, ki je bil majhen in čokat, ji je zastavil pot, tretji — to je bil brodar Tone — jo je prijel krog pasa in govoril skoro s turobnim glasom:

„Plesat pojdi! Z menoj! Ali če se ti ne ljubi, pojdi z menoj vun! Na klop sedeš in poslušaj!“

Njegov glas, njegove besede niso spadale v tisto veselo razpoloženje, v tisti krik in tiste pesmi, ki so se ponavljale vedno iznova in iznova.

Sama sta stala v kotu temne veže, Katarina je strmela predse kakor bi ne umela, potem se je nenadoma nečesa domislila, odstranila njegovo roko od pasa in počasi odhajala.

„Ha!“ — je rekla in malone strupen je bil ta glas — „ha! Kaj bova govorila, ko si nimava ničesar povedati! Dolgočasen si! Pojdi, da te kdo razdolgočasi!“

Počasi je odšla in za njo so se prepirala ljubosumna dekleta s svojimi fanti in naštevale vse mogoče slabosti Katarine.

Že je bil zunaj večer, ščip je plaval med zvezdami, ki so trepetale kakor od bolnega hrepenenja. Nerazločni zvoki harmonike so odmevali po vasi, glasovi veselih pesmi so se mešali vmes in vriski so udarjali na uho kakor izbruhi nekakšnega odurnega in zoprnega veselja.

Katarina je šla počasi dol po vasi, in ko je prišla že skoro do cerkve, je srečala organista.

„Kam greš, ti . . .!“ —

Zastopila mu je pot, razveselila se je nenadoma, roke je iztegnila od sebe kakor bi iskala njegovih.

Vijuga se je ustavil in skomizgnil z ramami. Molčal je kakor bi bil zaspan, gledal je v tla in izpregovoril čez dolgo.

„Plešejo! Grem gledat!“

Stopil je mimo nje v ovinku, ni dvignil pogleda, roke je prekrizal na hrbtu.

„S tabo pojdem!“ — je rekla Katarina veselo.

„Ne gre tako! Midva ne spadava skupaj! Jaz sem gospod in ti si kmetica!“

„Ampak mlada in lepa in imam fantov, kolikor jih hočem! Vso vas, če se mi ljubi! Še zakonske može po vrhu!“

Z nogo je topotnila ob tla, v lica je zardela, a organist se je kratkočasno nasmehnil.

„Kmetica je umazana in sirova, naj bo že stara ali mlada, naj bo lepa ali grda!“

„Zjutraj — še predno je vzhlo solnce, sem se kopala v gozdnem potoku!“

Stopala je ob njegovi desnici, živahno se je ozrla v njegovo blede in skoraj prosojno lice, a Vijuga je skomizgnil z ramama in pričel žvižgljati.

„Moja krila so nova in poglej, kako šumijo!“

Z roko je prijela za svoje rožnato in šumeče krilo — in ga stresla.

„Kaj to!“ — je odvrnil po dolgem času organist. „Kopliji se, obleci, kar hočeš, kmetica si! Midva ne spadava skupaj!“

Malo je pomislil in nato se je nekoliko razgovoril.

„Vidiš“ — je pravil — „moja nevesta mora biti doma iz mesta. Drobna mora biti, vsa nežna, bledih lic in mehkih in prijaznih oči! A poglej se, kakšna si ti! Močna si, močnejša od mene, tvoja lica so zagorela, rjava in trda, a tvoje oči so črne in svetle kakor baklje! Poišči svoje vrste fanta! Kmeta, ki bo še močnejši od tebe!“

Pred vaškimi hišami so sedeli starci in starke in mlade matere z otroci. Prijazen večer je bil in svetel, prijetna sapa je ohladila ozračje in nalahko pošumevala z drevesom, ki je stalo samotno sredi vasi.

Katarina je stopala tik Vijuge dalje gor proti krčmi, in do tistih časov neznano čustvo se je razlilo po njenih grudih. Grenkoba, spoznanje nad sanjami in mislimi in željami, ki varajo. In nenadoma ji je bilo vse zoprno. Tisti večer, godba, ples, petje, Vijuga in življenje samo.

„Grem,“ — je rekla z resnim glasom — „lahko noč!“

„Kam?“ je vprašal Vijuga, kakor bi se predramil iz sanj in pogledal je prvič pozorneje v njen obraz. „Kam hočeš! No, prav! Kaj se jeziš nad resnico? S tabo vendar ne pojdem v gostilno jaz, ki sem vaški organist. Ljudje bi slabo govorili o meni in fantje bi se topli zaradi tebe! Pamet imaš, zato lahko pomisliš! — Pa pustiva gostilno in pojdiva na polje. Večer je lep in jaz imam rad lepe večere. Povem ti o mestu, o gosposkem življenju.“

„Ne pojdem“ — je odgovorila in po njeni notranjosti se je razlivalo še isto hladno in brezčutno razpoloženje. „Ako hočeš v krčmo, da sedim tam s tabo pri mizi; na polje ne grem!“

Organist je pomišljal, zavil je za hišami in počasi pritrtil. „No, prav! Tod pojdiva in vstopiva od zadaj!“

In ko sta šla tako po samotni poti zadaj za hišami, se je ozrl pogostokrat nanjo, prijel jo naposled za roke in čisto nazadnje krog pasa.

„Kaj gledaš v tla?“ jo je vprašal in jo držal sredi pota. „Ali si huda name?“

„Ne!“ — je rekla. „Kakor otrok si! Kdo bi se jezil nad tabo!“

„Molč! Čakaj!“

Sklonil se je, in Katarina se je vsa tresla, ko se je oklenil s svojimi dolgimi, suhimi in

IZ STROSSMAYERJEVE KATEDRALE: VHOD V NEBO.

mrzlimi rokami in jo poljubil s svojimi tenkimi in hladnimi ustnicami. Tudi sama se ga je oklenila, močno, skoraj divje, da ga je zbolelo v hrbtu. In vse prejšnje hladno razpoloženje je mahoma izginilo, kakor bi potegnil mimo veter. Skoraj glasno je tolklo v prsih srce, po žilah je vrvela mlada kri, vroča kakor krop.

„Tebe imam rada,“ — je rekla nekako pridušeno — „tebe, ki si slaboten in brez moči in reven kakor dete!“

„Pojdiva,“ — je prosil organist in se izkušal oprostiti njenih rok.

„In te hočem! Hočem te imeti za vse čase! Glej! In vso svojo mlado in krepko silo bom zastavila, da te dobim in imam. Ej, jaz sem zvita in jaz sem zlobna in hudobna, kadar gre za mojo srečo!“

Čisto tik njiu se je oglasila v leščevju ptica, kakor bi se prebudila iz sanj. Večerna sapa je potegnila močnejše, na vzhodni strani neba se je pojavil samotni in temen oblak. Tam od krčme je prihajalo vedno hrupnejše vpitje, vedno bolj divji vriski so udarjali na uho in harmoniko je bilo še komaj čuti.

Katarina in Vijuga sta stala mirna sredi samotnega pota. Vijuga je s komolci slonel na njenih ramah, a Katarina se ga je tesno oklepala in mu razlagala svoje želje.

„Ne uideš mi! In če greš križemsvet, pojdem za tabo in ne neham prej, dokler te ne najdem. Vso tvojo srečo uničim! Ne maram svoje nesreče in tvoje sreče! Ali bova srečna oba, ali nihče!“

„Pojdiva,“ — je rekel organist, počasi se je izvil iz njenih rok in stopal tik nje dalje proti krčmi.

„In če ustrežeš mojim željam, ti bo dobro. Kakor mati ti bom! Negovala te bom kakor otroka. In rada te bom imela tako vroče, nepopisno, nezaslišano . . .“

Roke je iztegnila od sebe, kakor bi hotela pokazati tisto brezmejno ljubezen, ki jo je napovedala in slutila, visoko so se dvignile njene grudi in iz njih se je izvil nekako mračen in pridušeni vzdih.

Dospela sta bila do krčme, vstopila sta in sedla za mizo. In vsi so se ozrli in so ju gledali. In ko ju je ugledal brodar Tone, je postal bled kakor stena. Ob durih je stal, potem je odšel s trdimi in zvenečimi koraki v vežo. Tisti, ki so bili še trezni, niso več peli, ampak komaj polglasno govorili. A kdor je bil pijan, se je vihral prav tik mize, za katero sta sedela, izkušal praviti smešne opazke in se zadeti ob stol ali mizo samo. In drugih deklet, ki so prej plesale s fanti, je bilo skoraj sram. Tiho so sedele za mizami,

nekatero so odšle iz sobe, kakor bi bil prišel med nje kaplan ali župnik sam.

To je bilo spočetka, a potem se je družina privadila. Godec Miha, ki je gledal dolgo z velikimi in začudenimi očmi, je pričel iznova raztezati in krčiti svojo harmoniko, fantje so pričeli iznova objemati dekleta krog pasa in jih voditi na ples, vnovič so zapeli pijanci svoje hrupne in bučeče zdravice. Gost tobakov dim je ležal po sobi kakor težek oblak, slabotna svetilka, ki je visela od stropa dol, je že ugašala.

„Glava me boli,“ — je rekel Vijuga. „Neznano je tukaj. Prezračiti se grem in se vrnem.“

Vstal je izza mize in ko je bil v veži, ga je zgrabil nekdo trdo za suknjo in ga potegnil nenavadno in sirovo skozi duri na prosto.

„Kdo si ti?“ — se je začudil Vijuga napol jezno in napol plašno.

„Jaz sem Tone, sin brodarja Groge!“

Še ga je držal s svojo močno in koščeno roko za suknjo in ko je govoril, jo je stresnil včasih, da so pokali šivi.

„Jaz sem Tone, brodarjev sin, in hočem Katarino.“

„Kaj me briga! Vzemi jo!“ — je rekel organist in od jeze je bil v lica še bledejši.

„In svarim te, da ne hodiš krog nje!“

„Kaj me briga!“

„In pretepem te, če me ne ubogaš!“

„Poizkusi! Kakor hudodelca te zapro!“

„Naj me zapro, ampak prej boš ti tepen kakor snop!“

„Molči! Že tvoje besede so kaznjive!“

„Če hočeš sam sebi dobro, se izgubi! Iz tega kraja se izgubi jutri, pojutranjem! Pojdi, odkoder si prišel!“

„Moja stvar je to!“

„Boljše je, da te ne primem! Zakaj, slab si kakor gliva, a jaz sem močan kakor hrast! Sterem te!“

„Tudi s Katarino je moja stvar! Kakor se mi bo zdelo, tako storim!“

Še nekdo je pristopil in še nekdo tretji, ki je prijel Vijugo od zadaj za rame in ga vrgel po travi. In nekdo ga je suval z nogo, nekdo ga je udaril s tako silo po glavi, da je mahoma ležal, kakor v nelepah in ostudnobolnih sanjah. Vse je minilo, vse je krog njega utihnilo, samo nekaj neskončno grdega in težkega je sedelo na njegovi glavi. In to je težilo in bolelo obenem. In obraz je imelo, silno spačen in ostuden obraz. In pričelo je govoriti čisto hripavo in kakor bi jokalo:

„Pojdi odtod, pojdi!“

(Dalje prih.)

Strekelj K., dr.: Slovenske narodne pesmi. 10. snopič. Izdala in založila „Slovenska Matica“. Str. 213. 10. snopič prinaša nadaljevanje porednih in tudi pobožnih „pivskih pesmi in pesmi v veseli družbi“ ter „pesmi ob smrtne“. S tem je zaključen III. del vse zbirke; IV. del bo obsegal pobožne pesmi. Za folklorista in psihologa je tudi ta knjiga dobrodošla. Zanimivo je, da malone vsi ti pobožni slovenski pivci pojo o Jezusu in Mariji ter pijo rujno vince iz l. 68 ali 87!

Pintar Luka: Zbornik. VIII. zvezek. Izdala „Sloven. Matica“. Str. 235. Tudi ta zvezek zbornika je odločen izključno znanstvenim in poučnim razpravam. Dr. F. Ilešič je objavil literarno-historične črtice o stiku „Novic“ s Slovaki pred l. 1848, o Čehih, mudečih se med Jugoslovani l. 1848—49 ter o razmerju M. Jarnika do srbskega pisatelja Jov. Rajića. — Prof. Avg. Žigon je napisal obširno razpravo o „tercinski arhitektoniki“ pri Prešernu ter podal obenem mnogo literarno-historičnih in estetsko-kritičnih opomb neoporečne cene. Žigon je znanstven pisatelj trde, suhe logike, ostrega kritičnega duha in velike temeljitosti. Gotovo je, da so njegovi spisi dobrodošel prispevek k naši književni zgodovini in estetiki. — Dr. Ivan Žmavač je objavil svoj referat o velikem angleškem filozofu agnostiku Herbertu Spenserju; podal je vodišna načela Spenserjeve filozofije razvoja, napredka in svobode. — J. Kessler-Podgorjanski je priobčil kulturno-zgodovinsko črtico o judovstvu na Kranjskem, zlasti v Ljubljani. Črtica se naslanja zlasti na akte v mestni registraturi. Gotovo ni črtica popolna, a je prav zanimiva. — A. Fekonja je podal nekaj zgodovinskih črtic o prvih šolah pri Hrvatih v 13.—19. veku. Spis ni originalen, ker je posnetek po Ljubici, a tudi sicer ni posebno zanimiv za Slovence. — Dalje so v tej knjigi: Životopis prof. Iv. Vavrña (spisal L. Pintar), slovenske bramborske pesmi Cvetkove (priobčil Peter pl. Radics) in temeljita ter pregledna slovenska bibliografija za l. 1905. (dr. J. Šlebing). Vobče je torej „Zbornik“ zanimiv in dober; želeli pa bi si več aktualnih razprav.

Meško Ksaver: Na Poljani. Slovenski Matici je izročil pisatelj Meško svoj roman „Na Poljani“, ki izide med društvenimi knjigami za tekoče leto. Roman bo knjiga dela in truda ter ljubezni do doma in rodne grude. Pisatelj je izvrševal svoje veliko delo več let s posebno skrbnostjo, zato smo preverjeni, da dobimo resen umotvor. Roman iz kmetiškega življenja ima dva dela. — Zabavna in poučna priloga češkega lista „Den“ je prinesla (č. 110 in 117) prevod Meškove „Romance o beli cesti“. Prevod je oskrbel Jos. Pata, ki prireja tudi Meškove „Slike in povesti“ za Ottovo „Světovo knihovno“.

Prus Boleslav: Straža. Povest. Z dovoljenjem pisateljev po četrti izdaji iz poljskega prevel Fran Virant. Založila Katoliška bukvarna v Ljubljani. Str. 327. Cena ?

Poljska književnost je Slovcem vobče malo znana in prevode velikih del poljskih avtorjev štejemo lahko na prste. Kraszevskega „Koča za vasjo“, nekaj Sienkiewiczovih romanov, par dram, pa smo precej gotovi. Nimamo niti glavnih del Mickiewicza, Słowackega in Krasińskega, niti Lenartowicza („Gładijatorji“); T. T. Jeża, ki je zajemal svoje snovi za romane tudi iz jugoslovanskega življenja, ne poznamo iz slovenskih prevodov; niti Asnyk, niti Orzeszkowa, niti Ko-

nopnicka, niti Reymont, Żeromski, niti Przybyszewski, Kasproicz, niti Tetmayer niso zastopani v naši prevodni literaturi. Imenoval sem le nekatere najznamenitejše. Njih velika dela so prevedena večinoma že vsa v nemški in tudi češki jezik, pri nas pa so celó njih imena prazni zvoki! Gabrščkova „Slovanska knjižnica“ in nova „Leposlovna knjižnica“ Katoliške tiskarne bi si pridobili s prevodi del navedenih avtorjev veliko zaslugo in naša čitajoča publika bi segla prav rada po njih. Tako tudi ne dvomim, da najde velika Prusova povest „Straža“ mnogo hvaležnih čitateljev. Saj je „Straža“ povest, ki se človek pri nji naučije vseh čarov resnično epske poezije. Boleslav Prus (Aleksander Głowacki) je najodličnejši zastopnik pozitivizma v poljski literaturi, nasprotnik sanjarskega romantizma in realist skozinskoz. „Estetski užitki tvorijo le majhen del človeških in družabnih potreb in kdor strada kruha, nima smisla za estetiko: denar, kapital, to je tista njiva, iz katere raste umetnost, moralnost, veda in drugi plemeniti cvetovi človeštva... Bolj nas mora zanimati to, s čim se hrani naš kmet ali delavec, nego pa v kakšni toaleti je nastopila igralka X. v tej ali oni operi,“ je pisal Prus neusmiljeno trezno v svojih senzačnih feljetonih. In ta rojeni poet je povzročil v dolgi dobi svojega časnikarstva celo vrsto praktičnih predlogov, tihočih se najprozičajnejših strani življenja: snovanje ljudskih kuhinj, prenočišč za siromake, zavetišč za dekleta, gasilna društva, obrtni muzeji, mesarske zadruge, posojilnice za delavce in obrtnike, telovadna društva i. dr. Prus je bil namreč časnikar in sociolog, predno se je posvetil leposlovju. Temeljito se je pripravil za umetniško delovanje, globoko je pogledal v dušo naroda in spoznal natanko vse potrebe in želje ljudstva. Zato pa so njegova dela tudi tehtovita, bogata poznanja življenja, in zatorej človek pri njegovih romanih ne le estetsko uživa, nego se tudi marsičesa nauči. Skratka: Prusova dela čitati se v polni meri izplača tudi najzrelejšemu človeku. Umetnik Prus je vseskozi demokrat in moderno misleč Slovan. Rojen l. 1847 v vasi Pulawy pod Ljubljinom kot sin poljskega šlahčiča, pozna poljske kmete in poljsko šlahto do mozga. Dovršil je na varšavskem vseučilišču študije iz matematike in fizike, logike in psihologije ter je deloval nekaj časa v elektrotehničnih zavodih. Potem je postal časnikar, politik, sociolog, humorist in satirik, urednik raznih dnevnih listov in l. 1872 šele leposlovec. Napisal je celo vrsto manjših novel, daljše njegove povesti pa so: „Pomota“ (1880), „Pestunja“ v 3 zvezkih (1890), „Emancipantke“ v 4 zvezkih (1894), „Faraon“ v 3 zvezkih (1897); grandiozno sliko iz staroegipčanske kulturne dobe, in „Stražo“ (1886). Prus se razločuje od leto starejšega Sienkiewicza zlasti v tem, da v Prusovih delih ne igra ljubezen glavne vloge, nego da ženejo dejanje njegovih del drugačni, treznejši, a prav toli silni motorji. Prus je večji mislec, Sienkiewicz večji umetnik; Prus ima večjo fantazijo, bogatejšo raznovrstnost snovi, Sienkiewicz pa krašnejši slog ter je mojster v zburanju občutja; Prus ima žarkejšo srce in globočji duh, Sienkiewicz pa ima več smisla za enotnost umotvora, za harmonijo; Prus je sintetik, Sienkiewicz individualist. Tako je Prus resnično moški umetnik, brez sentimentalnosti, brez sanjarstva, mož logike in vede, oboževatelj narave, ki ne more zatajiti niti v najlepšem umotvoru, da je bil nekdanj matematik, fizik in elektrotehnik. Prus pa je tudi duhovit humorist in satirik. Povest „Straža“ je za Prusovo umetnost uprav tipična. Kako nedosežno zna slikati

prirodo! Kako ženjalno zna oživljati naravo (n. pr. valove, oblake, drevje)! Pri njem vse govori in sodeluje, kakor bi živelo s človekom. Tudi živali govore dialoge, in iz oči mešarju prodane krave čita Prus celo tragedijo nevhvaležnosti. In zopet kako zna slikati Prus otroško dušo! Tip Stankov in Andrejčkov nam ostane nepozaben. Karakterizacija je pri Prusu čudovito plastična, jasna, kakor izklesana. Vsi ti razni kmetje, židje, Nemci, te ženske . . . cela galerija imenitnih značajev. Najbolje sta seveda naslikani glavni osebi: Polž, slabič volje, omahljivec, počasnež v odlokih, dobričina omejenega duha, a blazega srca: čisto slovanski tip, — in njegova vrla žena Neža, bistra, energična, vztrajna, prava junakinja v kmetiškem krilu. Pravcato umetniška figura je tudi dobri trpin, rojeni suženj, zvest kot pes in priden kot mravlja, hlapec Ovčar! Že zaradi tega plemenitega pohabljenca ima povest nevenljivo cenno. Izborna individualizirana sta tudi žida Jozel, Jojna, eden slepar in oderuh, drugi blag siromaček. Tudi Nemci so izvrstno karakterizirani. Stari jetični učitelj, Nemeč, je prava apostolska figura! Dasi je Prus sovražnik nemške naselniške politike, vendar objektivno občuduje nemško kulturo, nemško organizacijo, rednost, urnost in discipliniranost. Vsega tega nedostaje Poljakom, zato podleajo. In tip nesrečnega, blagega župnika! „Njegov talar se dotika svilenega krila in pred dušo mu stoje zelenkaste oči gospe Teofilove . . .“ Borba poljskega kmeta z nemškim naselništvom je naslikana v povesti z neodoljivo silo. Na našem Gorenjskem, na Koroškem in Štajerskem se vrši isti proces. Manje mi ugaja konec povesti, ker je — dasi pesniško optimističen, prenagljen in se dogodki odigravajo nakupičeno. Žal, da je prevod jezikovno in stilistično površen, poln germanizmov ter da v njem kar mrgoli tiskarskih hib. Te nezaslišane zanikarnosti ne moremo odpustiti niti založništvu niti tiskarni. Tako se je škandalozno pokvaril umotvor, ki bi zaslužil največje ljubezni! F. G.—r.

Lapajne Ivan: Slovenski posojilničar. Drugi, popravljeni in pomnoženi natis „Navoda o snovanju in poslovanju slovenskih posojilnic“. V Krškem 1907. Založil pisatelj. Tisala „Zadružna tiskarna“ v Krškem. Str. 215. Cena ? Nekako v proslavo sedemdesetletnice Mihaela Vošnjaka, „očeta slovenskih posojilnic“, je izšla ta lepa in praktično sestavljena knjiga, ki obsega poleg posvetila in kratkega zgodovinskega pregleda posojilništva vse določbe, po katerih se posojilnice snujejo in upravljajo, ter veliko število praktičnih vzorcev za uradovanje, manipulacijo i. dr. Pisatelj ima veliko prakso, zato je njegova knjiga zanesljiv kažipot slovenskim posojilničarjem. Knjiga ima tu-ti lepo sliko Mihaela Vošnjaka.

Tuma Henrik, dr.: Jugoslovanska ideja in Slovenci. V Gorici 1907. Tiskala „Goriška tiskarna“ A. Gabršček. Str. 48. Na to velezanimivo in aktualno brošuro, h kateri se še povrnemo, opozarjamo vsakega dobrega Jugoslavana ter jo najtopleje priporočamo. Pravičen razvoj in končno rešitev jugoslovanske ideje nahajamo edino v skupnem ekonomskem interesu. Delajoči na to dvignemo blagostanje jugoslovanskih plemen, a z blagostanjem rastejo potrebe posameznikov in narodov, z višjimi potrebami pa nastopi tudi višja kultura. Po skupnih gospodarskih ciljih se mora zblížati in zediniti kultura jugoslovanskih plemen. Prihodnost pokaže, da brez združene slovensko-hrvatsko-srbske Ilirije ne more biti Avstrije!

Cooper I. F.: Vohun. Roman. V Trstu 1907. Tiskala in založila tiskarna „Edinost“. Str. 420. Cena le 1:50 h, po pošti 20 h več. Ta slavni roman popularnega ameriškega pisatelja je že davno last vseh evropskih literatur. Ljubezen do domovine in boj za svobodo slika Cooper v tem svojem

velezanimivem romanu, čegar dejanje se vrši v časih vročih bojev Američanov za svobodo in rešitev iz tujega gospodarstva. Roman bo torej zlasti dobrodošlo čtivo odrasli mladini in širši publiki, ki ljubi v leposlovju mnogo zanimivega dejanja, presenetljivih zapletkov in efektnih junaških činov. Žal, da je „Vohun“ le svoboden prevod brščas po nemškem prevodu ter da tudi jezik ni vseskoz vzoren! Dandanes pa zahtevamo za knjižne svrhe prevode po izvirniku in v kolikor možno gladkem slogu ter čistem jeziku. No, cena romana je izredno nizka, zato ga najtopleje priporočamo vsakomur, zlasti pa staršem sinov in javnim ljudskim knjižnicam.

Časopis za zgodovino in narodopisje. Izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru. Ureja Anton Kaspret. Maribor 1907. 4. letnik. 1., 2. in 3. snopič. Ta izborna in znanstvena revija se razvija naglo v središče slovenske znanstvene literature. „Zbornik“ Slov. Maticice ga že daleko več ne dosega. Vsi članki v tej reviji so znanstveno temeliti in — kar je tudi važno — aktualni, zanimivi. Čudno pa je dejstvo, da nekaj časa sèm prevladuje v tej reviji literarna zgodovina in kritična estetika, in polnijo jo večinoma naši filologi! Ne zgodovinarji. „Časopis“ priporočamo, ker prinaša zares važne in instruktivne razprave obče zanimivosti. Vsebina zadnjih treh snopičev je sledeča: I. Razprave: Grafenauer Ivan: O „Duhovni brambi“ in nje postanku. (Iz praznoverja). — Kovačević Fr.: Bolgari na Slovenskem l. 827. — Žigon Avgust: Donesek o razmerju med Janežičem in Levstikom. (Razna pisma Janežičeva i. dr.). — II. Mala izvestja: Štrekelj K.: Prvo Hankovo pismo Levstiku. — Ilešič Fr. dr.: Bibliografica (k Simončičevi „Bibliografiji“). — Ilešič Fr. dr.: Štef. Kuzmič-Torkoš. — III. Književna poročila: Murko M.: Zur Geschichte des volkstümlichen Hauses bei den Südslawen. Dr. A. Stegenšek. — Žunkovič Martin: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt? I. A. Glonar. — Hübsch Artur: Stajaci brojevi u njemačkoj narodnoj pjesmi od XIII. do XIX. v. Fr. Kotnik. — Wilpert Josef: Malby v dřevni basilice svatého Klimenta. Dr. Stegenšek. — Beg Ante: Slovensko-nemška meja na Štajerskem. G. M. — Trstenjak Anton: Slovenci v šomodski županiji na Ogrskem. G. M. — Ilešič Fr. dr.: Sitni priloi. F. K.

Jugoslovanska biblioteka. I. kolo. Knjiga I. Cankar: Vinjete. Preveo M. Ivković. Uredjuje odbor. Izdavač knjižarnica Bože Dačića. Beograd 1907. V srbski književnosti se posveča jedva površna pažnja leposlovju drugih slovanskih narodov, in srbska publika, ki se bavi z literaturo, ne pozna domala nič književnosti, ki so ji pristopnejše in razumljivejše, ker so nastale iz sličnih prilik in iz narodov, ki so Srbom v najožjem krvnem sorodstvu. Beogradčanje n. pr. so čisto zaverovani v francosko slovstvo, slovenskega pa ne poznajo in imena slovenskih piscev so celo urednikom leposlovnih listov znana jedva izdaleka. Ledino je začel orati na tem polju Risto Kisić v Mostaru s svojo lično in ceneno „Malo biblioteko“ širokega programa, in zdaj se je osnovala tudi v Beogradu „Jugoslovanska biblioteka“ s specialnim načrtom, da seznanj Srbe tudi s slovensko, hrvatsko in bolgarsko literaturo. Toplo želimo, da bi našlo to podjetje v Srbih največjega odziva in zanimanja! Gabrščkova „Slovanska knjižnica“ in malone vsi naši politični listi (v feljetonih) so prinesli že nebroj prevodov iz srbskega leposlovja, slovensko gledališče pa je uprizorilo — večkrat le iz jugoslovanskih narodnih motivov! — že več srbskih iger in igric. Naj bi bila torej tudi slovenska literatura Srbom dobrodošel gost-prijatelj! „J. B.“ bo izhajala en-

krat na teden v zvežčičih po 3—5 tiskovnih pol s predgovorom in z eno stranjo izvirnika. Že v 1. zvežčiču se obljublja prevod novel Janka Kersnika; nadejamo pa se, da najdemo v njej tudi prevode povesti dr. Tavčarja, dr. Šorlija, Fr. Meškota, R. Murnika, Zofke Kveder-Jelovškove, Vl. Levstika i. dr.!

Prijatelj Ivan dr.: Istorija najnovije slovenačke književnosti. Letopis Matice Srpske. Knjiga 243 in 244. U Novom Sadu 1907. V dunajskem zborniku „Österreichische Rundschau“ je bil dr. I. Prijatelj lani priobčil kratek, dà prekratak, celò površen in žal, mestoma kratkoviden in od osebnih motivov zameglen pregled najnovije slovenske književnosti, pregled, ki menda ni zadovoljil nikogar, kdor ne gleda skozi sajuste naočnike kakšne literarne klikice. Na mnogo širši podlagi in temeljiteje je zasnovana njegova najnovjša „zgodovina najnovije slovenske književnosti“, ki izhaja pravkar v srbskem jeziku v zborniku „Letopis M. S.“ in ki podaja mirnejšo, jasnejšo, vernejšo, objektivnejšo sliko razvoja naše literature v 19. stoletju. V II. poglavju svojega obširnega spisa, ki bi naj izšel vsekakor tudi v priročnem odtisku, se bavi dr. Prijatelj najprej s socialnimi in političnimi razmerami v Slovincih po 1. 1848 ter izvaja iz njih logično, kako so mogla in morala uspevati naša kulturna stremjenja ter kako se je mogla razvijati naša literatura. Vplivi na kulturne delavce se pojasnjujejo ter se izluščujejo posamezni literarni portreti. Pisatelj govori tu o Valentinu Mandelcu, dr. Gr. Kreku, dr. Valentinu Zarniku, Francu Erjavcu, dr. Janezu Mencingerju (prva doba), Simonu Jenku, Josipu Jurčiču, Fr. Levstiku in Jos. Podmilšaku. [Članek je v 244. knjigi dospel do Jurčiča.] Opozarjamo na ta spis, ki je pač prvi dobri poizkus slovenske literarne zgodovine, dočim smo imeli doslej le suhoparne bibliografije in površne zbirke životopisov. Po sedanjih osnovi obeta biti Prijatelj spis prav obširen in tudi za Slovence jako instruktiven, saj o mnogih svojih pisateljih (n. pr. o Mencingerju in dr. Zarniku) še nimamo nobenih literarno-kritičnih študij. „Letopis S. M.“ je že prinesel zadnja leta literarne preglede in študije iz češkega, slovaškega, ruskega in hrvatskega slovstva, končno pa prinaša sedaj še to dr. Prijateljevo „zgodovino najnovije slovenske književnosti“, za kar smo uredništvu prav hvaležni, ker je bilo v Srbiji doslej še malo zanimanja za naša kulturna stremjenja.

Regali Josip: Slovenska moderna. „Savremenik“ br. 8., god. II. Tudi ta članek o naši moderni literarni, slikarski in glasbeni umetnosti v hrvatskem zborniku nas je prav razveselil. Naj zvedo naši najbližji Hrvatje, da smo ž njimi edini v iskanju novih umetniških potov in složni v naporu, da dvignemo slovensko umetnost čim najvišje! G. Regali je pred petimi leti priobčil v našem listu kratek, dober članek „Mlada slovenska lirika“ („Slovan“, 1902/3 1. št.), ki ga je tu glede lirike le neznatno razširil in popolnil. Med modernimi prozaiisti pa omenja Regali le Cankarja ter je izpustil vso dolgo vrsto naših modernih novelistov od Meška pa do Vlad. Levstika. Pripravljalcev in utiralcev poti sedanji moderni zatorej seveda takisto ne omenja, saj bi sicer moral med drugimi navesti tudi svoje „Reliefe“. Sicer pa ima vsaka doba svojo moderno, in sedanji moderni se bodo morda še pred pretekom desetih let umaknili mlajšim talentom zopet novih potov. Nasloviti bi bil moral torej Regali svoj članek kvečjemu „Ne kaj iz novejšje slovenske moderne“. Ves Regalijev članek je danes že nekoliko zastarel, saj je bil spisan že pred tremi leti za jugoslovanski almanah. Poglavje o upodabljaljoči slovenski moderni umetnosti je takisto nepopolno, ker med slikarji se ne navajajo mnogi

najmlajši naši moderni slikarji in risarji, popolnoma so prezrti tudi naši moderni kiparji in arhitekti. Poglavje o glasbeni slovenski moderni je najboljšje in najpopolnejše; v njem se omenjajo tudi predhodniki sedanje moderne naše glasbe ter se naštevajo vsaj imena vseh glavnih delavcev na tem polju. Članek seveda ni pisan s kritično namerò, nego ima le informativen značaj; zato mu prijateljsko topli ton in navdušena dikcija mladega člankarja pristojà prav ljubezljivo in simpatično.

Barlè Janko: Ranarnici i ljekarnici iz franjevačkog reda. Preštampano iz „Liječničkog vijestnika“. U Zagrebu 1907. Str. 20. Razni samostani so bili v srednjem veku, pa tudi kasneje negovališča ne samo raznih strok bogoslovja, nego se je negovalo v njih tudi pesništvo in znanstvo, glasba, slikarstvo in podobarstvo. Dà, tudi zdravništvo in lekarnarstvo je imelo v samostanih vrle zastopnike ter se je zdravništvo bajè začelo in razvilo baš v samostanih, kjer so bile sploh prve bolnišnice in ubožnice. Naš rojak, gosp. Barlè v Zagrebu je zbral dokaj gradiva, s katerim je dokazal, kako blagotvorno, plemenito in vneto so delovali med Jugoslovani frančiškanski ranarniki in lekarnarji. Med drugimi zdravniki-frančiškani navaja Barlè tudi nekatere iz samostanov v Kamniku, Ljubljani, Nazaretu (Štajerska), Novem Mestu, Ormožu, na Sv. Gori pri Gorici in na Trsatu. Ti frančiškanski zdravniki so delali s svojimi uspehi posvetnim zdravnikom veliko konkurencò zlasti pri aristokraciji, siromakih in pa pri nunah. Zato so jih seveda posvetni zdravniki preganjali z neprestanimi tožbami pri vladah.

„Světova knihovna“, ki jo urejata Jaroslav Kva p i l (beletristiko) in dr. Z. T o b o l k a (znanstveni del) ter jo izdaja Otto v Pragi, je v desetih letih dospela že preko 600. snopiča! Ta češka „Svetovna knjižnica“ prinaša kritična izdanja starejših čeških literarnih del (n. pr. Husove spise i. dr.), najboljše leposlovne in znanstvene spise tujih književnosti, naravoslovna, modroslovna, zgodovinska, sociološka, leposlovna dela v prozi in stihih ter je tako najsilnejši most češkemu razumu do svetovne kulture. Malo je Čehov, ki bi ne imeli naročene te knjižnice, ki prinaša vsako leto okoli 60 zvezkov. Zastopane so v njej malone vse literature, in vkratkem izide v njej tudi snopič s prevodi Fr. Ks. Mešk o v i h č r t i c in novelet. Vsak snopič te knjižnice je celoten in stane v obsegu okoli 200 str. le 60 h. Tako je prevodna literatura Čehov naravnost ogromna ter resnično občudovanja vredna. J. Otto je bil za svoje zasluge za razširjenje poznanja ruske književnosti ter za izdanje „Ruské knihovny“ in velikega „Ruského Slovníku“ ter za ogromno monumentalno delo „Ottův Slovník naučný“ odlikovan z ruskim vi. okim redom.

Žunkovič Martin: Kdy bila střední Evropa Slovany osídlena?? Píspevek k výjasnění bludu dějepisců a učenců. Třetí, doplněné vydání. Přeložil Vojtěch Srba, fíraf na Hranicku. 1907. Tisk a sklad knižtiskárny Jind. Slovákva v Kroměřiži. Str. 267. S slikami in zemljevidi. Slovenskega c. in kr. stotnika Žunkoviča nemško delo je izšlo sedaj v 3. izdaji razširjeno in dopolnjeno v češkem prevodu. „Slovan“ je opozarjal na zanimivost te knjige že opetovano ter je prinesel poročilo o njej v 2. zv. t. 1. O nemški knjigi je izšla kritika gosp. I. A. Glonarja v „Časopisju za zgodovino in narodopisje“ (št. 1.—3. t. 1.). G. Glonar odločno pobija Žunkovičeve trditve. Besedo ima sedaj gosp. stotnik!

Ladecký Jan, češki dramatik in pisatelj, je umrl v Pragi dne 20. julija t. l. šele 48 let star. O Ladeckem, ki je bil spočetka učitelj, se more reči, da je posvetil vse svoje življenje češkemu gledališču. Napisal je več dramskih del: dramo „Dva sveta“ (1896), zgodovinsko veseloigro „Gospod

regent* (1887), drama „Brez ljubezni“ in enodejanka „V ūskali“ (1892), urejeval je gledališki list „Thalie“, pisal za Ottov „Slovník naučný“ gledališke članke in življenjepise dramatikov ter je pripravil posebni „Divadelni slovník“, ki ga pa ni dovršil. Ladecký je vplival na repertoar potujočih gledaliških družb in malih čeških gledališč na korist izvorni češki dramatik ter je sploh pospeševal interese čeških dramatikov in igralcev. Bil je delaven član društva „Maj“ in „Češko-slovanske Matice“ ter sploh agilen, inicijativen mož zlatega značaja.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

„Glasbene Matice“ nove muzikalije. Letos je že drugič izdala „Glasbena Matica“ v Ljubljani nove muzikalije, in sicer XXXIV. zvezek zborovskih partitur, obsegajoč 14 moških in mešanih zborov, uredil Matej Hubad*. Vsebina, ki je na 44 straneh velike četvorke, obsega; št. 1. Stjevan St. Mokranjac: Kozar, mešan zbor; št. 2. dr. Gustav Ipavec: Naše gore, mešan zbor z bariton. samospevom; št. 3. Emil Adamič: Deklica in ptič, mešan zbor; št. 4. Fran Serafin Vilhar: Na Ozlju-gradu, moški zbor s sopranskim in baritonskim samospevom; št. 5. Alojzij Sachs: Idila, moški zbor; št. 6. Karel Bendl: Svoji k svojim, moški zbor s četverospevom; št. 7. Vladimir Stahuljak: Zakaj me nečeš?, moški zbor; št. 8. dr. Anton Schwab: Vinska, moški zbor; št. 9. dr. Anton Schwab: Usehli cvet, moški zbor; št. 10. dr. Anton Schwab: Izgubljeni cvet, moški zbor; št. 11. dr. Gustav Ipavec: Brodar, moški zbor; št. 12. dr. Gustav Ipavec: Planinec, moški zbor; št. 13. Stanko Premrl: Slovenska zgodovina, moški zbor s četverospevom; št. 14. Iv. pl. Zajc: Dijaška, moški zbor. Cena 6 K, za člane „Glasbene Matice“ 4 K.

Žirovnik Janko: Narodne pesmi za šolsko mladino. V Ljubljani 1907. Lastnik in založnik „Društvo za zgradbo učiteljskega konvikta“ v Ljubljani. I. zvezek. Cena 20 h. Str. 40. Lepo, koristno, domoljubno podjetje! Na 40 straneh kar 30 narodnih, ponarodelih in tudi par umetnih pesmi. Naslov torej ni povsem točen, dasi bi prav nič ne škodilo, če bi se bile vse umetne pesmi izpustile. Vsi napevi so napisani dvoglasno s podloženim tekstom ter s pristavkom nadaljnjih kitic. Prav in pametno je, da se goji v šoli ljudska pesem; naivna duša otroka iz naroda ima največ smisla za naivno narodno popevko, hitro se je navadi in prepeva jo z veseljem. Seveda smo postali glede „narodnega“ izvira nekaterih napevov in cene tekstov skeptični, toda tudi ti napevi in teksti so ponarodeli ter so danes že naši. Žirovnik, ki si je za pomladitev in razširjenje narodnih napevov z raznimi izdajami narodnih pesmi že pridobil zaslug, je storil torej lepo delo, da se je lotil sedaj lične izdaje izbranih narodnih in ponarodelih pesmi še za našo mladino. Gotovo pa je, da bodo ti zvezki dobro služili tudi odraslim pevcem in pevkom. Želimo torej, da se podjetje povsem posreči ter da uspe moralno in materialno. Toda nekaj bi se vendar usodilo pripomniti: Po našem mnenju v te zvezke za šolsko mladino ne sodijo solzave in jokave pesmi, ki niso za naš narod prav nič karakteristične, ki imajo zoprn sentimentalni tekst ter morejo na dušo mladine vplivati pač le mehkužno. Nisem pedagog, toda oče. Opažam vendar, da se v novih izdajah starih šolskih knjig ter v novih šolskih knjigah izpušča vse, kar bi proslavljalo neusmiljenost, laž, goljufijo i. t. d. Mislim torej, da bi se v šoli tudi bojazljivost in mehkužnost ne smeli opevati. Zlasti med dečki ne!

Slovenci potrebujemo veselih, pogumnih, vztrajnih in energičnih mladeničev! Zato pa proč s takimi pesmimi, kakoršne so pod št. 15, 16, 18! Kje živi 18 letni fant, ki bi ne mogel „še puške držat“, ki bi javkal in obupaval, da mora v vojno in ki bi „puško zagledal, se jokati“ začel? To je lažnjiva, strupena sentimentalnost za šolske dečke! In tisto „oh“-anje, smerjenje in stokanje v 16. pesmi! Meni vsaj to ni všeč ter se mi dozdeva popolnoma neslovansko. Sama žalost in smrt polni tudi 18. pesem. Saj so bili menda tudi nekateri narodni pesniki uprav moderni Solzislavi, toda njihovih verzov, iz katerih se izliva kar na čebre solz, vsaj v ljudskih šolah še ni treba učiti. Mi si želimo vesele, rdečelične mladine iskrega temperamenta ter vesele popevke, ne pa mračnih, bledikastih jokavcev, ki pojo že z 8.—14. letom slovensko-narodni — „miserere“! Fr. R.—r.

Verhunc Fanchette: Rikard Straussova „Salome“. Že osem let deluje Slovenka ga. Verhuncčeva v Vratislavi kot dramatska operna pevka z velikimi umetniškimi uspehi, opetovano je že pela na dvornih opernih odrih v Berlinu, Monakovem, v Bayreuthu in na Dunaju ter je žela povsod veliko in iskreno priznanje; vendar pa njena slava ni prodrila mej njenega ožjega umetniškega torišča. Ko pa je berlinski ravnatelj Löwe prinesel na Dunaj moralično preganjano Straussovo opero „Salome“, je nastopila gospa Vrhunčeva v naslovni ulogi ter je postala mahoma „senzacija“. Razni listi so objavljali najnavdušenejše ocene njene umetniške kreacije in vsi dunajski in berlinski ilustrovani listi so prinesli njene slike. Gledališki zbornik „Bühne und Welt“ je v 2. zvezku (avgusta t. l.) prinesel poseben članek s celo serijo slik naše rojakinje, o kateri piše člankar Erich Freund, da je ga. V. bila „prva in dolgo edina umetnica, ki je ples s pajčolan izvrševala sama“ ter da je „ni pevke, ki bi posebjala princeso-čarovnico iz Judeje, Salome, enotneje, dosledneje in prepričevalneje“. Skladatelj Rikard Strauss sam pa se je izrekel o njeni umetnosti: „Zdaj končno vem kako se more Saloma resnično predstavljati“. Njen repertoar je ogromen. Ga. Fani Vrhunčeva je ljubljanska Slovenka ter je dovršila svoje študije na ljubljanskem učiteljskišču z maturo l. 1893. Glasbene uke je dovršila na dunajskem konservatoriju ter je bila takoj angaževana na berlinski dvorni operi. Iz Berlina je šla v Poznanj in končno kot primadona v Vratislavo, kjer se je omožila s tenorom Holzapfelom. Tam deluje še danes.

UMETNOST.

Risarska in slikarska šola se odprla v Ljubljani meseca oktobra. Z veseljem pozdravljamo ta novi pojav na polju našega prosvetnega napredka, zlasti zato, ker ne obeta biti le tečaj za risanje in slikanje, kakor so tečaji za jezike, umetno vezenje in druge lepe reči, temveč — pod odličnim vodstvom akademičnih slikarjev Rik. Jakopiča in M. Strnena — institut za naprej zajamčeno plodonosno delavnostjo in vseskozi umetniškimi cilji. Z napetostjo čakaajoči otvoritve nove risarske in slikarske šole, ji želimo vsi, ki s pozornostjo zasledujemo zmagovito pot mlade in pogumne slovenske umetnosti, že v početku tistega uspešnega nastopa, ki ji more zajamčiti trajen ugled, ne samo kot taki, temveč tudi kot predhodnici javnega slovenskega zavoda za umetniško naobrazbo, vzdrževanega od države. Naj bi bila Jakopičeva in Strnenova šola tista, ki bi v svojih učencih še jasneje, nego je jasno doslej pokazala, da Avstrija nam Slovencem brez ugovora dolguje to priznanje naše produktivnosti na umetniškem polju, edino priznanje, ki bi ga mogli smatrati za resno. Ni nam treba iskati dokazov v daljnji prošlosti; če se

ozremo po številu danes živečih slovenskih umetnikov, se mu začudimo, ako ga primerjamo s številom, ki ga navaja statistika drugod, koder ugodnejši gmotni položaj omogoči študiranje na umetniških šolah tudi manj poklicanim in nepoklicanim elementom. Pri nas je malo takih, ki bi se bili povzdignili do svojega vzora brez trpljenja in pomanjkanja, dijaku umetnosti tem občutnejšega, čim so naša visokošolska podporna društva menda mnenja, da je smatrati podporo za izjemno, ako se ne podeli slušatelju bolj ali manj praktičnih, manj ali bolj solidnih disciplin. In da naše, navzlic vsem rožnatim razmeram in navdušenemu mecenatstvu posedujočih domačinov tako številno umešništvo kvalitativno ne zaostaja za nobenim, za to resnico bi navedel poleg drugih, kakor Jame in Groharja, baš znani imeni Jakopiča in Strnena. Razstava pri Miethkeju in obe jugoslovanski umetniški razstavi v Belemgradu in Sofiji so tiste tri etape, na katerih si je moderna smer naše umetnosti pridobila nekaj tistega priznanja in umevanja, ki ji ga še dandanašnji manjka doma. Ker cene pouka v Jakopič-Strnenovi šoli ne bodo previsoke (celodnevni pouk od 9.—12. dopoldne, od 2.—4. popoldne in od 5.—7. zvečer samo 30 K, samo dopoldanski 18 K, samo popoldanski 12 K in samo večerni 14 K na mesec), bo šola dostopna vsakomur, kdor se bo želel okoristiti s poukom voditeljev. Čast razumnega slov. občinstva ne dopušča brezbriznosti do tega podjetja! Iz programa, ki ga je proti povratni znamki dobiti pri gg. akad. slikarjih Rik. Jakopiču v Ljubljani, Emonska cesta št. 2, in M. Strnenu, začasno v Godešiču pri Škofji Loki, posnemamo samo še, da bo obseg pouka isti, kakor na drugih zasebnih umetniških šolah po večjih mestih: 1.) Risanje in slikanje po živem modelu (človek, živali in rastline) in po neživih predmetih, 2.) v mesecih julij, avgust in september pa risanje in slikanje modela in krajine na prostem. Vzporedno z risanjem po živem modelu se bo razlagala anatomija. Ker vsak, kdor se zanima za podrobnosti, lahko zahteva program, zaključujemo s tem svoje poročilo o mnogoobetajočem zavodu, ki bo zase zopet enkrat pokazal, da smo Slovenci vredni vrstniki drugih Slovanov, pri katerih je povsod obilno poskrbljeno za naobrazbo umetniškega naraščaja.

V. Levstik.

RAZNO.

Vošnjak Mihael. Dne 18. septembra t. l. praznuje 70-letnico svojega rojstva velezaslužen delavec na polju slovenskega narodnega gospodarstva, gosp. Mihael Vošnjak, ki se je narodil v štajerskem Šoštanju dne 18. septembra 1837. „Slovan“ je že prinesel Vošnjakov življenjepis v II. letniku 1904/5 str. 51—54. Zato pri tej priliki le ponovimo glavne momente. Miha Vošnjak je študiral na graški in dunajski tehniki, kjer je l. 1857 dovršil svoje študije. Nato se je odločil za železniško službo. Komaj je zapustil tehniko, in že je bil imenovan inženirskim praktikantom za nadzorovanje sekcije Postojna-Logatec na Rakeku. Naprtla se je mladeniču velika odgovornost, a je premagal vse težkoče svoje službe. Leta 1858 je bil prestavljen na progo Kufstein-Inomost, ki se je otvorila v tem letu. Napočilo je usodepolno leto 1859. Z veliko spretnostjo je tedaj upravljal mladi uradnik svojo službo v Wörglu, na postaji novo otvorene tirolske železnice, ki je bila največje važnosti za prevažanje avstrijske armade v Italijo. Leta 1860 je bil prestavljen v Nabrežino za otvoritvijo železnice Nabrežina-Kormin; in leta 1862 na Zidani most, ko se je na Zagreb otvorila proga. Leta 1866, komaj 29 let star, je bil že načelnik postaje na Pragerskem, kjer je bilo treba skrbeti za prevažanje avstrijske armade z Ogrskega na italijansko in češko bojišče. Ko

je bila leta 1867 v Parizu (takrat je bil prideljen na Dunaju) svetovna razstava, poslal ga je generalni ravnatelj južne železnice Bontoux v Pariz, da proučuje železnični oddelek na razstavi. Leto pozneje je bil kratko časa načelnik v Mürrzuschlagu. Prestavljen je bil leta 1869 kot načelnik v Zagreb, kjer je občeval z najodličnejšimi političnimi voditelji in prvaki. Banu Rauchu je bilo to neljubo in čakal je prilike, nastopiti proti Vošnjaku. Ko se je biskup Strossmayer vračal iz Rima po vatikanskem koncilu leta 1870, želela mu je prirediti narodna stranka v Zagrebu sijajen sprejem. Vošnjak kot načelnik postaje je ugodil tej želji hrvatskih prvakov. Vstop je bil ljudstvu prost. Ves kolodvor je bil natlačeno poln. Strossmayerja so peljali v dvorni salon, kjer je vladika sprejel pozdrav deputacije. Rauch pa je ovadil Vošnjaka pri ogrski vladi kot panslavista. Bil je nato prestavljen na Dunaj, Trst in Gradec k železniškemu nadzorstvu, kjer je služboval do leta 1879. Istega leta je moral radi boleznj zapustiti železnično službo. Preselil se je koncem leta 1879 v Celje. V prvih desetletjih slovenskega političnega življenja je prevladal narodni idealizem. V takih dobah stoji v ospredju stanovi in življi, ki gospodarskega življenja ne poznajo. Mihael Vošnjak pa je bil čisto drugega kova, ogreval se je za realne zahteve in potrebe slovenskega naroda; „gospodarska samostojnost in neodvisnost“, to je bilo njegovo geslo. Misel, da je treba med Slovenci snovati posojilnice in narod gmotno osamosvojiti, je zastopal že dobro desetletje pred Mihaelom njegov brat dr. Josip; z vso vnemo in vztrajnostjo se je pa poprijel mlajši Vošnjak te misli, ko se je bil naselil v Celju. Osnoval je najprej celjsko posojilnico, ki je danes eden največjih zavodov te vrste na avstrijskem jugu. Danes pa imamo že okoli 300 slovenskih posojilnic! Vse skoraj so sad Vošnjakove inicijativnosti. Krivo bi bilo misliti, da je bil edini cilj M. Vošnjakovega delovanja organizacija slovenskega kapitala. Glavni smoter mu je bil, pomagati kmetu in obrtniku iz denarne zadrege in krepiti na ta način njegovo gospodarsko stališče, ali to ni bil edini cilj. Kdo je sezidal vse naše „narodne dome“, ki so prave trdnjave slovenskega življenja? Sezidali so se z denarjem, katerega so si prihranili naši denarni zavodi! Leta 1884 so poslali veliki celjskega kmetskega volilnega okraja Vošnjaka v deželni zbor; leto pozneje pa na Dunaj v parlament. Leta 1886 je izvojeval hudo borbo proti nemško-liberalni birokraciji. Doslednost v borbi za svoj smoter je bila najznačilnejša črta M. Vošnjakovega delovanja. Trije taki smotri so bili: snovanje narodnih denarnih zavodov, savinjska železnica in celjska slovenska gimnazija. Celih štirideset let se je zanimal M. Vošnjak za grajenje savinjske železnice in jo končno tudi priboril. Razen savinjske železnice se je Vošnjak posebno zanimal za slatinsko železnico in njemu se je zahvaliti, da se je štajerski deželni odbor odločil, da se združi na Grobelnem nova proga s progo južne železnice. Zanimal se je Vošnjak tudi vedno za zgradbo proge iz Poizele v Kamnik. Ne samo na Dunaju, ampak tudi v graškem deželnem zboru je zagovarjal neutrudno narodno-gospodarske zahteve Slovencev. Njegov smoter je bil tudi, znižati obrestno mero hipotečnih posojil in je stavil v deželnem zboru tozadevni predlog, ki je prodr. Leta 1887 je M. Vošnjak ustanovil v Celju slovensko društvo „Dijaška kuhinja“. Pravi provzročitelj celjskega vprašanja je bil Mihael Vošnjak. Že dr. Josip Vošnjak je v državnem zboru od leta 1879—1885 skoraj vsako leto zahteval od naučnega ministrstva, da naj se vpelje slovenski jezik kot učni jezik na gimnazijah v Celju in Mariboru. Ali tedanji naučni minister Konrad se ni mnogo zmenil za to opravičeno zahtevo slovenskih poslan-

cev. Mihael Vošnjak je pri svojem vstopu v državni zbor takoj uvidel, da potom resolucij ni mogoče ničesar doseči, ampak da je treba ubrati hujše strune. Po dolgih borbah je končno vendarle s svojimi tovariši dosegel, da so se končno osnovala slovenske paralelke na celjski gimnaziji.

Ko so bile začetkom leta 1897 razpisane nove državno-zborske volitve, je Mihael Vošnjak odklonil ponujano mu zopetno kandidaturo; preselil se je namreč po smrti svoje soproge v Gorico. Kljub temu, da je dal slovo aktivnemu političnemu življenju, pa je ostal na čelu „Zveze slovenskih posojilnic“ v prid razvoju slovenskega združništva in gospodarskega blagostanja slovenskega naroda. Sedaj živi v Gorici čil in zdrav.

Pagliaruzziju Jos. - Krilanu spomenik. Goriški Slovenci so začeli zbirati doneske za spomenik pesniku Pagliaruzziju - Krilanu. Spomenik rajnega prijatelja pokojnega Gre-

JOS. PAGLIARUZZI - KRILAN.

gorčiča se postavi menda pred občinski dom v Kobaridu. O intimnem razmerju Pagliaruzzija z Gregorčičem je pisal v „Slovanu“ v št. VI. t. l. gosp. Vatroslav Holz.

NAŠE SLIKE.

Oton Iveković: Hrvatica. (Umetniška priloga v treh barvah). — **M. Nonnenbruch: Ave Maria.** (Umetniška priloga.) — **Iz Strossmayerjeve katedrale.** Slavni in nepozabni Jugoslovan biskup Josip Juraj Strossmayer si je postavil s svojimi deli za jugoslovansko kulturo večer spomenik. Noben slovanski škot pa si še ni zgradil stolne cerkve, ki bi v toliki meri, kakor djakovska, združevala v sebi arhitekturne, kiparske in slikarske umotvore v tolikem bogastvu, ki bi v toliki meri podajala vzorec slovanski cerkveni umetnosti in ki bi uporabljala v toliki meri motive iz narodnega slovenskega življenja, vezenja in tkanja. S to katedralo je za veke proslavil Strossmayer sebe, svoj narod in njegovo umetnost. Vse v njej je resnično iz naroda za narod! „Slovan“ prinaša danes nekaj slik iz te prekrasne cerkve; upamo pa, da jih sčasoma priobčimo še več! — **Ludovik Seitz: Sv. trije kralji.** V levi polkrožnici Strossmayerjevega

svetišča vidiš simetrično zasnovano sliko, na kateri je umetnik združil davno preteklost s sedanostjo. Na levi prestola z Marijo in Jezusom so sv. trije kralji, klanjajoči se in prinašajoči svoje darove. Kraljem strežejo paži. Na desni prestola so zbrani Hrvatje iz petero krajev v narodnih nošah. Prvi pristopa belolas stavec iz posavske Hrvatske in prinaša grozdja, za njim kleči na desno Dalmatinka z rdečo čepico in prinaša oljko, njemu na levi kleči Slavonka s pšeničnim vencem ter prinaša žita; v sredini donaša hercegovski mladenič pletenko sadja in za njim je prignal bosenski pastir ovac. Tla so posuta s cvetjem hrvatske in jutrovske dežele. Nad vsem je zvezda repatica in dva krasna angelja. Idejo te slike je zamislil sam Strossmayer. — **Ludovik Seitz: Rojstvo Jezusovo.** Na levi strani absidnega krila djakovske katedrale je videti Seitzova krasna slika, ki se odlikuje z neprisljano kompozicijo in duševnim izrazom oseb. Stari in mladi pastirji, ženske, otroci, trop angelcev, sv. družina... vsi tvorijo slikovite kontraste in največjo raznovrstnost duševnega razpoloženja. Nad vsem zvezdno nebo in iz ozadja zvok piščali in dude. Vsi tipi na sliki so hrvaški, vzeti iz slavonskega kmetiškega ljudstva. — **Ludovik Seitz: Jezus, s križa snet.** Nasproti sliki sv. treh kraljev je v djakovskem templju slika, ki kaže prizor pod križem. 17 oseb na tej sliki je svetih, le 3 so posvetne. Na sredi leži vzrok mrtvi Jezus, za njim stoji Marija, tolažita jo sv. Marija Salome in Janez Evang. Ob križu plakata dva angelja. Kristu ob nogah plaka Marija Magdalena, tik za njo Marija Jakobova, za njo stari Nikodem, nad katerim plava angelj s Kristovo krvjo; za njim obupava klečoč Jožef Arimatejski, slaboten, ženski sličen starček in zadnji kleči rimski stotnik Longin, ki je s sulico prebodel Kristovo srce. Kristu ob glavi joka s povsem pokrito glavo Marija Zebedejeva, ob nji sv. Ciril in Metod, stavec, ki se bje s kamnom po prsah, je dalmatinski spokornik sv. Jerolim, temu na levi papež sv. Kaj, Dalmatince, sprejema od angelja kelih, zadaj pa klečita sv. Andronik in sv. Jernej. — **Maksimilijan Seitz: Vhod v nebo.** Maksimilijan je bil oče Ludovikov. Pred oltarjem na sliki stojita sv. Peter s ključmi in sv. Pavel z mečem in evangelijem, ki ga drži angelj. Sv. Pavel je pač povsod pridigal evangelij: „ab Jerusalem per circuitum usque ad I l l y r i c u m replevi Evangelium Christi,“ Rim. XV., 19. Pred sv. Petrom kleči sam biskup Josip Juraj Strossmayer ter mu požlanja djakovsko katedralo. Ob Strossmayerju stoji sv. Jožef, biskupov prvi patron. Za Strossmayerjem joka Hercegovka z bosonogim svojim otrokom; Slovanka plače zaradi grozodejstev Turkov; tolaži jo angelj. Na levi ob sv. Pavlu kleči sv. Juraj, drugi patron biskupov, za njim Ivan Nepomuk, dalje frančiškanski križarski vojskovodja in pastir bosenske in hercegovske raje Ivan Kapistran z zmagonosnim krščanskim praporjem, zadnji prihaja s prekrižanimi rokami Bošnjak in za njim bosenski deček. Model za Bošnjaka si je bil slikar Maksimilijan Seitz sam. Na desni in levi plavata angelja, v sredi pa simbol sv. Duha. Ta velika slika je za glavnim oltarjem v Djakovem. Vsem tem slikam je podal idejo Strossmayer, hoteč na ta način slikarjem pokazati pot, kako je možno dati tudi cerkvenim slikam **n a r o d e n s l o v a n s k i z n a č a j.** — **Guido Reni: Vzhod solнца.** — **Vasilij Vereščagin: Sprejem waleskega princa v Indiji.** — **Hodski grad v Domažlicah.** (Fot.). — **Most čez Sočo pri Solkanu.** — **Pagliaruzzi - Krilan.** (Fot.) — **Miha Vošnjak.** (Fot.)